

Sivert Viken Beinset

Variasjon i moldedialekten

Masteroppgave i nordisk språkvitenskap

Veileder: Ivar Berg

Mai 2021

Sivert Viken Beinset

Variasjon i moldedialekten

Masteroppgave i nordisk språkvitenskap
Veileder: Ivar Berg
Mai 2021

Norges teknisk-naturvitenskapelige universitet
Det humanistiske fakultet
Institutt for språk og litteratur

NTNU

Kunnskap for en bedre verden

Sammendrag

Denne masteroppgava er en sociolingvistisk studie av unge moldenseres talemål. Målet med oppgava har vært å kartlegge informantenes språktrekk, men også hvilke holdninger de har til egen dialekt. Det vil si at studien både er kvantitativ og kvalitativ. Informantenes faktiske språkbruk er blitt behandla kvantitativt, mens holdningsdelen er tydelig kvalitativ. Datamaterialet består av intervju på omtrent 15-20 minutter av 16 informanter.

I kartleggingen av informantenes språkbruk har det blitt sett på fire språklige variabler: Tjukk/tynn *l*, ikke/ikkje, monoftongering av diftongene /au/ og /ei/ og bøyingsendinger for substantiv i flertall. Alternativa i de respektive variablene peker i hovedsak enten mot det østnorske eller mot det tradisjonelle romsdalske. De ulike varietetene av de fire språklige variablene hos informantene, har blitt sett i sammenheng med de sosiale variablene kjønn, bydel og antall år utenfor Molde. Informantene er derfor fordelt jevnt i de nevnte gruppene. Alle informantene er født på 1990-tallet.

Tidligere forskning på moldedialekten er også blitt brukt for å sammenligne med resultata fra 2021. Disse oppgavene, fra 1989 og 2013, har vært nyttig for å se på utviklinga av ulike språktrekk. Resultata fra oppgava viser at det er nye varieteter som er på vei inn i moldedialekten. Det er snart nesten like vanlig å si /ike/ som /içe/, og det har også blitt gjort funn på tynn *l* hos enkelte informanter. Det viser seg å være stor variasjon blant de ulike informantene, men også en høy grad av variasjon hos den enkelte informant. Enkelte veksler mellom /ike/ og /içe/ fra setning til setning.

Forord

Først og fremst må jeg få takke de 16 informantene som stilte opp til intervju. Det var de som ga meg data å behandle. Samtlige viste interesse for oppgavas tema, og flere av informantene hadde gode innspill som ga meg ytterligere inspirasjon for videre analyser.

Takk til familie, venner og min forlovede for støtte og oppmuntring gjennom arbeidsprosessen. Her vil jeg særlig takke gutta i Torleifen for en uvurderlig gjestfrihet.

Til slutt vil jeg takke veileder Ivar Berg for sin faglige tyngde og presise tilbakemeldinger.

Innhold

1	INNLEDNING	6
1.1	Forskningsområdet	6
1.2	Forskningsspørsmål	7
1.3	Sosiolingvistik	7
2	ROMSDALSK OG MOLDEDIALEKT	9
2.1	Tidligere forskning	9
2.2	Romsdalsk	9
2.3	Molde: historie og språk	11
2.3.1	Befolkningsvekst og bymål	11
2.3.2	Utviklinga til en felles moldedialekt	14
2.4	Presentasjon av variabler	16
2.4.1	Variabel 1: Tjukk l [ɾ] og tynn l [l]	17
2.4.2	Variabel 2: /ike/ (ikke) – /içe/ (ikkje)	18
2.4.3	Variabel 3: Monoftongering	18
2.4.4	Variabel 4: Flertall av substantiv	19
3	METODE	21
3.1	Generelt om metode	21
3.1.1	Kvantitativ og kvalitativ	21
3.1.2	Validitet og reliabilitet	22
3.2	Intervju	23
3.2.1	Intervjugaid	23
3.2.2	Betraktninger rundt intervjuet som metode	25
3.3	Informantutvalg	28
3.4	Sosiale variabler	29
3.4.1	Kjønn	29
3.4.2	Bydel	29
3.4.3	Antall år utenbys	30
4	RESULTAT	31
4.1	Variabel 1: Tjukk l [ɾ] og tynn l [l]	31
4.2	Variabel 2: /içe/ – /ike/	34
4.2.1	Diakron analyse	35
4.2.2	Kjønn	36
4.2.3	Kjønn og bydel	37
4.2.4	År utenbys	37
4.3	Variabel 3: Monoftongering	38

4.3.1	AU-diftong.....	38
4.3.2	Ei- diftong:	39
4.4	Variabel 4: Substantiv.....	39
4.5	Samla resultat	41
4.6	Informantenes holdninger	42
4.6.1	Overblikk	42
4.6.2	Tilpassing og endringer i eget språk	42
4.6.3	Oppfatning av moldedialekten	43
5	DISKUSJON	45
5.1	Gamle språktrekk i ny form	45
5.1.1	Sosiolektenes utjevning	45
5.1.2	Nye tendenser	46
5.2	Betydninga av de sosiale variablene	48
5.2.1	Kjønn	48
5.2.2	Bydel	49
5.2.3	År utenbys	50
5.2.4	Tydeligheten av de sosiale variablene	51
5.3	Holdninger til moldedialekten	51
5.4	Veien videre.....	53
6	OPPSUMMERING	55
7	LITTERATUR.....	57
8	VEDLEGG	59
8.1	Vedlegg 1: Resultatoversikt på individnivå	59
8.2	Vedlegg 2: Intervjugaid	60
8.3	Vedlegg 3: Samtykkeskjema.....	62
8.4	Vedlegg 4: Profesjonsrelevans.....	64

1 INNLEDNING

Helt sia barneskolen kan jeg huske at moldedialekten har vært et tema for diskusjon. Selv om de fleste av oss snakka forholdvis likt, var det likevel uttalen av enkelte ord vi ikke ble enige om. Noen sa *vann*, men andre sa *vatn*. Det var flere slike ordpar, hvor det ene alternativet dreide mot noe som minna om østlandsk. Jeg kan også huske at dette var tema hjemme, og her fikk jeg gjerne også et inntrykk av at det ene alternativet var mer riktig enn det andre. Diskusjoner rundt enkeltord i moldedialekten er noe som med jevne mellomrom har dukka opp sia barneskolen, og det ser ut til å være et tema som alltid vekker stort engasjement.

Denne masteroppgava skal handle om variasjoner i moldedialekten. Et viktig mål er at denne oppgava skal tilføre ny kunnskap om moldedialekten, og jeg må naturligvis gå inn med en større faglig dybde enn i den vanlige hverdagsdiskusjonen. Som språkforsker er det mer hensiktsmessig å se de språklige variasjonene i større sammenhenger. Det vil si at man kan finne de samme språktrekka, som for eksempel de samme bøyningsmønstrene eller språklydene, i ulike enkeltord. Med mer generelle språklige variabler inkluderer man flere ord, som igjen bidrar til at man øker sannsynligheten for forekomster av de aktuelle språklige variablene.

1.1 Forskningsområdet

Molde kommune ble 1. januar 2020 slått sammen med de tidligere kommunene Midsund og Nesset, og den nye kommunen har ifølge SSB (2020a) 31 846 innbyggere. Etter sammenslåingen har Molde blitt en langstrakt kommune, og noe som naturligvis også har bidratt til å øke antallet språkbrukere i kommunen. Det er mange spørsmål knytta til den nye kommunen og språk som er interessante, likevel vil denne oppgava omhandle selve byen, eller tettstedet Molde, som ifølge SSB (2020b) har 21 260 innbyggere. Samtlige informanter som har deltatt i min undersøkelse, kommer fra det som SSB definerer som tettstedet Molde. Dette lar seg enklest beskrive med hjelp av kart. Det markerte område på kartet (figur 1) nedafor viser hva som utgjør forskningsområdet i denne oppgava. I barneskolekretser vil dette området tilsvare Kviltorp, Nordbyen, Langmyra, Sellanrå og Kvam. Bergmo er ungdomsskolen i østre del av byen, og får elevene sine fra Nordbyen og Kviltorp barneskole. Bekkevoll er ungdomsskolen i den vestlige bydelen, og får elever fra Kvam og Sellanrå barneskole. Elever

fra Langmyra barneskole starter stort sett på Bekkevoll, men en liten del vil ende opp på Bergmo.

Figur 1. Kart over forskningsområdet¹. Bolsøya i sør inkluderes ikke i tettstedet Molde og skilles fra byen av Fannefjordtunellen. De øvrige yttergrensene samsvarer omtrent med der kartet kuttet.

1.2 Forskningsspørsmål

Målet med denne studien er å kartlegge språket i Molde i dag. Å kunne gi et godt og utfyllende svar på dette, avhenger selvsagt av tid og ressurser, og man må følgelig prioritere deretter. Likevel er målet med studien å besvare noen spørsmål om variasjon i moldedialekten. Valget av de språklige variablene er basert på egne erfaringer, og derav antagelser om at disse varierer i moldedialekten i dag. Etter å ha kartlagt de ulike språklige variasjonene er målet å kunne peke på noen viktige årsaker til *hvorfor* disse variasjonene eksisterer, og jeg vil derfor inkludere noen tradisjonelle sosiale faktorer. I tillegg til å kartlegge informantenes språk vil jeg også spørre de om hvilke holdninger og synspunkt de har om sin egen dialekt. Det gjør at jeg har valgt å formulere to forskningsspørsmål:

- *Spiller de sosiale faktorene «kjønn», «bydel» og «år utenbys» en rolle for variasjonen i språket til unge voksne moldensere i dag?*
- *Hvordan er unge voksne moldenseres holdning til moldedialekten i dag?*

1.3 Sosiolingvistikk

Denne undersøkelsen ser språklig variasjon i sammenheng med sosiale faktorer, og skriver seg dermed inn i den sosiolingvistiske fagtradisjonen. Richard A. Hudson skriver i boka *Sociolinguistics*: «We can define sociolinguistics as the study of language in relation to society»

¹ Kartet er hentet fra Google Maps, mens jeg selv har tegna på skolene.

(1996, s. 1). Språk og samfunn er begrep som ofte inngår i de fleste definisjoner av sosiolingvistik, men med en så brei definisjon kreves det ofte avgrensing. I tradisjonell, labovsk, sosiolingvistik var studiene kvantitativt orienterte, og målet var å knytte språklige trekk til makrososiale variabler (Hårstad et al., 2017, s. 123). Typiske variabler for denne typen sosiolingvistiske studier er eksempelvis alder og kjønn. Disse kan brukes for å få et makroperspektiv på systematiske forskjeller. Det har vært vanlig å for eksempel se på forskjeller mellom eldre og yngre, og om det er forskjell i språket til kvinner og menn. Tradisjonelt sett har det vært vanlig å finne språklige forskjeller i ulike samfunnsgrupper, ikke bare mellom yngre og eldre, kvinner og menn, men også i ulike sosiale klasser, som for eksempel mellom arbeider- og overklassen. I nyere tid har sosiolingvister blitt betydelig mer individorienterte, hvor enkeltindividets samhandling med omgivelsene er det sentrale (Hårstad et al., 2017, s. 121). I denne typen sosiolingvistik ser man at språktrekk kan brukes for å uttrykke identitet hos den enkelte språkbruker. Denne oppgava bærer preg av både tradisjonell og nyere sosiolingvistisk tankegang. Det første forskningsspørsmålet ligner mest på den tradisjonelle sosiolingvistikken, hvor jeg anvender kvantitative metoder for å se språklige trekk i lys av sosiale faktorer. I det andre forskningsspørsmålet er det den enkelte språkbruker og individet som det tas utgangspunkt i. I sosiolingvistikken kan man undersøke alt fra store samfunn til enkeltmiljø på mikronivå. I denne studien er samfunnet Molde, og moldedialekten er språket som studeres.

2 ROMSDALSK OG MOLDEDIALEKT

2.1 Tidligere forskning

Litteratur og relevante studier har naturligvis vært til stor hjelp for å gjennomføre denne oppgava. Helge Sandøy har vært en viktig bidragsyter for språket i Romsdal, noe *Romsdalsk språkhistorie* (2011) er et godt eksempel på. Likevel er hovedfokuset i boka språket i hele Romsdal, og ikke spesifikt språket i Molde by. Av tidligere arbeid som har forska konkret på moldedialekten, er det særlig to verk jeg har tatt utgangspunkt i: Aud Frøydis Nødtvedt (1991) *Molde bymål: Språklige variasjonar hos eldre og yngre brukarar* og Hild Meland Rød (2014) *Molde bymål: Ein kvantitativ korrelasjonsstudie i verkeleg tid*. Som oppgavetitlene tilsier, er disse studiene i høyeste grad relevante for denne oppgava. Rød (2014) var en del av prosjektet *Dialektendringsprosessar*, som var leda av nevnte Sandøy. Dette prosjektet hadde som mål «å utvikle innsikt i moderne dialektendringsprosessar og forholdet mellom samfunnsendring og språkendring» (Sandøy et al., 2007, s. 1). Rød brukte også data fra Nødtvedt for å sammenligne med sine egne funn. Ettersom disse studiene er tilgjengelige og stiller mange av de samme spørsmåla om moldedialekten som jeg gjør, finner jeg det naturlig å sammenligne resultatene deres med egne funn fra 2021. Det har gått henholdsvis 32 og 8 år sia Nødtvedt og Rød (datainnsamling 1989 og 2013, og publisert hhv. 1991 og 2014) gjorde sine respektive lydopptak, og med bakgrunn i at språket ikke er et statisk fenomen, vil en sammenligning være interessant. Det er naturligvis også relevant å se på talemålsforskning og sentrale arbeid om talemålsendring og bymål som er gjort ellers i Norge også. I kapittel 5 vil jeg komme tilbake til det, hvor jeg skal sette denne oppgava i sammenheng med andre funn på talemålsendring i landet. Oppgava har ikke et eget teorikapittel, men jeg vil anvende teori der jeg finner det relevant, og som i hovedsak vil si kapittel 5.

2.2 Romsdalsk

Sandøy (2011) definerer romsdalsk som den overordna dialekten i Romsdal. Til tross for at dette området er stort og nokså kronglete å forflytte seg i, er språket romsdalinger snakker forholdsvis likt, spesielt om man sammenligner med språk langs andre fjorder (Sandøy, 2011, s. 13). En vesentlig grunn til at man kan definere romsdalsk som en dialekt, og hvordan man definerer dialekter generelt, er at man finner klare tegn på at den skiller seg fra andre dialekter. For romsdalingene vil det si at språket skiller seg fra det som snakkes av sunnmøringer i sør, nordmøringerne i nord og gudbrandsdølene i øst. Til tross for at mange vil klare å skille fylkets

tre overordna dialekter sunnmørsk, romsdalsk og nordmørsk, er det kanskje ikke like enkelt å beskrive de konkrete forskjellene. Konkrete eksempler er blant annet at nordmøringene følger jamvektsregelen og har a-ending i infinitiver som *såvva*, mens i romsdalsk har e-endinger: *såve* (å sove). Når det gjelder skillet til sunnmøringene er tjukk *l* et eksempel. «Er ein person frå Møre og Romsdal og seier Ola utan tjukk l, må han 97 % sikkert vere frå Sunnmøre. Den tjukke l-en er noko me er bevisst på, og han er lett å høyre» (Sandøy, 2011, s. 15). De ovennevnte skilla, e-mål og tjukk *l*, er noe som følger den gamle fogderigrensa nokså nøye. Men med disse eksempla har man på en måte definert, som Sandøy (2011) selv skriver: «[...] romsdalingane med å fortelje kva som ikke er romsdalsk: Dei er verken sunnmøringar eller nordmøringar» (s. 15).

Skal man gjøre ei grovinndeling av Norges dialekter, er det vanlig å skille mellom nordnorsk, trøndersk, vestlandsk og østlandsk (Venås & Skjekkeland, 2021). Tar man utgangspunkt i den firedelte talemålsinndelinga, ligger Romsdal egentlig i grenseland mellom tre av dem, nemlig vestlandsk, østlandsk og trøndersk. Denne grove inndelinga av dialektgrupper gjøres basert på sentrale språktrekk, og et par av dem har jeg allerede nevnt. Nedafor vises en oversikt over noen av de viktigste forskjellene mellom de ulike områda. Tabell 1 og figur 2 viser begge at Romsdal ligger «utsatt» til med tanke på viktige skillelinjer i norsk talemålsvariasjon, og det gjør det også derfor litt utfordrende når man skal plassere romsdalsk i et større geografisk dialektområde.

Tabell 1. ²	Vestnorsk		Trøndersk
	Sunnmøre	Romsdal	Nordmøre
Språktrekk	eksempel	eksempel	eksempel
Jamvektsord	såve	såve	såvva
Overvektsord	kaste	kaste	kast
Tjukk <i>l</i> (av norr. <i>l</i>)	so[l]	so[r]	so[r]
Retrofleksjer	gult	guʈ	guʈ

² Egen oversikt basert på Sandøy (2011, s. 25–30).

Figur 2. Norgeskart med dialektskilnelinjer.³ Romsdal mellom *apokope* i nord og *tykk l* i sør.

2.3 Molde: historie og språk

2.3.1 Befolkningsvekst og bymål

Sandøy (2011, s. 41–47) deler romsdalsk inn i fem hoveddialektområder: A – Vestre romsdalsk, B – søre romsdalsk, C – fjordadialekten, D – ytre romsdalsk og E – moldedialekten. Det er den siste av dem, moldedialekten, denne oppgava tar utgangspunkt i. Som at Molde by er en del av Romsdal, er moldedialekten en del, eller en underkategori, av romsdalsdialekten. Og på samme måte som at det var utfordrende å definere særtrekk i romsdalsk, vil det også være slik for moldedialekten. Det at Molde i tillegg er en by, bidrar til at det blir enda mer komplekst. «Opphavet til moldedialekten er ei kraftig blanding av fleire dialektar på den tida byen blei bygd opp. Slikt brukar å gi særpreg som svært enkle bøyingar [...]» (Sandøy, 2011, s. 48). Dette ser man blant annet i hvordan substantiv bøyes. De fleste substantiv får *-an* i bestemt form flertall, og alle unntatt *hus*-typen får *-a* i ubestemt flertall (Sandøy, 2011, s. 302). I bygdene rundt om i Romsdal er det mer kompliserte system. Ellers er det slik at moldedialekten varierer mellom typiske romsdalske trekk og det som ofte er typisk for bymål i Norge. I Molde har man også blant annet pronomenformer som man ellers ikke har på bygdene rundt, som for eksempel

³ Venås, K. & Skjekkeland, M. (2021). Dialekter i Norge. I M. Skjekkeland (Red.), *SNL*. https://snl.no/dialekter_i_Norge (Egen redigering: Klipt vekk Nord-Norge og flytta på tegnforklaringa.)

dåkker 'dere' (Sandøy, 2011, s. 47). Se Rød (2014, s. 22-26) for en mer fyldig oversikt over grammatikken i moldedialekten.

I tradisjonell dialektologi fikk ikke bymåla særlig oppmerksomhet, og ble «oppfattet som kulturelt ureine eller rett og slett forderva» (Hårstad & Opsahl, 2013, s. 20). Med tida lærte man at talemåla i byene var minst like interessante, og i dag er språkstudier om bymål svært vanlig. Språket som utvikles i byer skiller seg ofte fra omlandet rundt (Sandøy, 1996, s. 179). De språklige fenomenene som oppstår i forholdet by og bygd, er noe Molde og Romsdal på ingen måte er alene om. Bymål er av naturlige årsaker mer utsatt for bevegelse enn dialektene på bygdene (Sandøy, 2011, s. 49). Det finnes riktignok bevegelse i form av til- og fraflytting, pendling og lignende også på bygdene, men det vil ikke forekomme i like stor skala som det gjør i byene. Byer har jo tradisjonelt blitt skapt fordi mennesker fra ulike steder, og av ulike årsaker, flytter til samme plass. I løpet av de siste tiåra har det også blitt vanlig at norske byer har et stort internasjonalt mangfold med innbyggere fra ulike land.

Til tross for at Molde ikke er en storby, har den opp gjennom åra tiltrukket seg folk fra mange ulike steder i landet. På 1600-tallet vokste Molde fram som et viktig ladested mellom Bergen og Trondheim, og fra midten av 1700-tallet ble byen tildelt handelsrettigheter og etablert som kjøpstad (de Seve, 1992b, s. 27). I 1900 hadde Molde kun 1689 innbyggere (de Seve, 1992a, s. 11). Innbyggertallet økte smått de første tiåra av 1900-tallet, men ble naturligvis noe oppstykket av elendigheter som bybrann og krig. Tiåra etter 2. verdenskrig ga en betydelig vekst, og byen gikk fra 3774 innbyggere i 1946 til 8107 i 1960 (Abrahamsen, 1994, s. 262). Lenge var det slik at innflyttere utgjorde majoriteten av innbyggerne i Molde. I 1960 var bare 1 av 3 innbyggere vokst opp i Molde, og resten var innflyttere (Abrahamsen, 1994, s. 265). Innflytterne opp gjennom åra har naturligvis kommet fra alle slags samfunnsgrupper, men flere av dem hadde gjerne yrker med høy status, som eksempelvis prester, leger, lærere og andre med akademisk utdanning. Her peker Nødtvedt (1991, s. 32) på at folka med høytstående yrker bemerket seg såpass at de ble hedra med egne gatenavn, som Reinhold Zieglers veg og Rektor Brinckmanns gate. Disse gatenavna eksisterer også i dag, og ved et raskt overblikk ser man at gatenavn av den typen dominerer rundt Molde sentrum og vestover mot Bjørset, og langt færre østover mot Bergmo og Kviltorp.

Innflytterne med akademiske utdanninger og høystatusyrker var gjerne både skriftlærde og «dannet». Moldensere som var født og oppvokst i byen hadde også slike yrker, men de fleste av dem måtte nok ut fra Molde for å ta utdanning, og det kan tenkes at de ble språklig påvirket av slike opphold. Naturligvis er det lite man kan si med absolutt sikkerhet om hvordan talemålet til de med høytstående yrker var. De kom fra forskjellige plasser, og hadde nok selv sine språklige variasjoner, men det er ikke urimelig å anta at språket de snakka bar preg av en uttale som minna om riksmål/bokmål, noe også Nødtvedt (1991, s. 61–62) antyder. De innbyggerne som hadde en romsdalsprega dialekt, oppfatta at slike innflyttere snakka «pent» (Nødtvedt, 1991, s. 62). Dette gjorde at det oppsto to ulike *sosiolekter*, noe som heller ikke er uvanlig når man sammenligner med andre byer (Hårstad & Opsahl, 2013; Sandøy, 1996, s. 100). Et godt eksempel her i Norge, er det språklige skillet som tradisjonelt sett har eksistert mellom øst og vest i Oslo. På den ene sida hadde man *vestkantmålet*, som ble assosiert med overklassen og «det dannede». På den andre sida hadde man *østkantdialekten*, som var det tradisjonelle og folkelige talemålet (Sandøy, 1996, s. 100). Også i Molde var det slik at den vestre delen av byen var knytta til høy status, og sosiolekten ble omtalt *finmolding*, mens den andre sosiolekten på østsida var det mer romsdalsnære gatemålet (Nødtvedt, 1991, s. 62). Ifølge Sandøy (1996, s. 100) har det vært varierende hvordan folk har forholdt seg til de ulike sosiolektene. Noen hadde enten den ene eller den andre, men det var også vanlig at språkbrukere veksla mellom de ulike talemålsvariantene, gjerne ved at man tilpassa seg etter ulike sosiale situasjoner.

I kjølvannet av disse to sosiolektene oppsto det også et skille mellom hva innbyggerne fra Molde definerte seg som. Det var (og kanskje fremdeles er) et skille mellom begrepa *moldenser* og *molling*, hvor førstnevnte gjerne skulle være det man kalte «ekte moldenser» med både foreldre og besteforeldre fra sentrum, mens *molling* var betegnelsen på de som hadde foreldre som stammet fra bygdene (Kringstad, 2019). Basert på egne erfaringer, og resultata i denne oppgava, vil jeg si at hos mennesker født etter 1990, er det soleklart mest vanlig å definere seg som «moldenser». Mitt inntrykk er i dag at de som er fra Molde, sier «i Molde» og «moldenser», mens de fra bygdene ofte sier «molling» og «på Molle». Samtlige av informantene var ganske klare på at de omtalte seg som «moldenser», men da som en nøytral betegnelse, uten bevissthet om det ovennevnte språklige skillet. To av dem sa de kunne bruke «molling», men det var for å «uttrykke humor» eller hvis de snakka med folk fra bygda.

Når jeg i denne oppgava skal vise til de (to) ulike språklige retningene, vil jeg bruke *standardtalemål* og *tradisjonell romsdalsk*. Ingen av de to begrepa er distinkte, men jeg synes de blir mer presise enn «molling» og «moldenser», eller «Molde høy» og «Molde lav» som Rød (2014, s. 21). Begrepet standardtalemål blir av Mæhlum (2009) definert følgende: «standardtalemål er en varietet som fungerer som norm eller normideal for et større språksamfunn, som regel nasjonalstat, og som i en del tilfeller er kodifisert» (s. 8–9). I motsetning til flere andre land, er det ikke noe offisielt standardtalemål i Norge. Men som Mæhlum (2009, s. 9) skriver, eksisterer det en uoffisiell norm som gjerne assosieres med prestisje, høy status og former for elite, og her til lands vil det si «bokmålsnært Oslomål». Begrepet standardtalemål egna seg nok derfor bedre før, da byer store nok til å ha en lokal overklasse, hadde lokale «riksmål», og det var vanlig at man la om i formelle sammenhenger. Derfor er flere (se f. eks. Heide, 2020; Sandøy, 2009) ikke like enige i definisjonen av begrepet standardtalemål, men den debatten vil være unødvendig å diskutere ettersom det ikke er særlig avgjørende for denne oppgava. For oppgavas del er det viktigste å vise at de ulike språklige alternativa peker i ulike retninger, og ikke selve definisjonen av begrepa. Jeg velger å ta i bruk begrepet standardtalemål for å betegne de språktrekka som skiller seg fra de tradisjonelle romsdalske trekka. Konkret vil varietetene tynn *l*, /ike/, monoftongering og *er/ene*-endinger i substantiv i denne oppgava betegnes som standardtalemål. Trekka som svarer til tradisjonell romsdalsk, vil da være tjukk *l*, /içe/, diftong-realiserings og *a/an*-endinger i substantiv. En tydeligere presentasjon av dette kommer i kapittel 2.4.

2.3.2 Utviklinga til en felles moldedialekt

Rød (2014, s. 173) skriver, basert på lydopptaka fra 2013, at: «Resultata viste at dette skiljet langt på veg er oppheva i 2013: I staden for to ulike sosiolektar, ser vi heller ein bydialekt som inneheld trekk frå begge sosiolektane, men der flest former frå gatemålet er representert». Ut fra Rød er det også tydelig at de sosiale variablene som går på klasseinndeling, som inntekt, utdanning og lignende, ikke hadde like stor innvirkning på språket som de hadde i Nødtvedts funn fra 1989. Sosiolektene hang kanskje igjen blant informantene i de eldste generasjonene, men blant de yngre generasjonene fant ikke Rød det samme skillet. Et konkret eksempel er bruken av personlig pronomen (1.person entall subjektform). Her hadde Rød inkludert tre ulike alternativ: *i – jæi – e*. I 2013 var det svært få moldensere som brukte andre varianter enn *i*. *Jæi* og *e* utgjorde bare 1,5 % og 0,2 %, og de informantene fantes bare blant de eldste årsklassene i undersøkelsen (Rød, 2014, s. 80). *Jæi*, som kanskje var et av de mest markante språklige trekka

i høystatussosiolekten, var langt mer representert i Nødtvedts studie fra 1989. Det at Molde ikke er så språklig todelt som det var tidligere, henger nok sammen med den generelle samfunnsutviklinga i Norge, og at de tydelige skilla mellom de ulike sosiale klassene har blitt utjevna. Det finnes nok fremdeles sosiale ulikheter, men det er kanskje ikke så tydelig inndelt som det var før, spesielt ikke sett fra et språklig perspektiv.

At avstanden mellom sosiolekter minsker, er noe Heide (2020, s. 228) mener gjelder for flere byer i Norge. Heide (2020, s. 259) trekker fram at det i Oslo har vokst fram et språk som er en hybrid av begge sosiolektene, noe han velger å kalle «fellesøstlandsk». Flere studier på 2010-tallet har også vist til en utvikling hvor: «Det klassiske skillet mellom et 'gatespråk' og et 'dannet talemål' har i høy grad blitt utradert i norske byer, og språkbrukere har samla seg om et mer eller mindre enhetlig bymål» (Hårstad, 2010, s. 241). Videre skriver Hårstad (2010, s. 337) at han oppfatter at de færreste unge trondheimere har noe ønske om å framstå som «fintrønderske», selv om de har enkelte trekk som kan minne om det. Det betyr dermed ikke at sosiale variabler ikke har noen påvirkning. Selv om de ikke er like merkbare, kan det nok være at de fremdeles eksisterer, bare at de er mer kamouflert enn tidligere. Til tross for at sosiolektene har blitt utjevna og at man nå snakker mer om en enhetlig, i denne oppgavas tilfelle, moldedialekt, er det jo fortsatt språklige variasjoner som kan minne om trekk fra de tradisjonelle sosiolektene. Samtidig må man være litt oppmerksom, for selv om det er snakk om den samme språklige variabelen, med de samme variantene som man før forbandt med høy eller lav sosial status, er det ikke sikkert at skillet skyldes de samme årsakene i dag. Rød (2014) skriver i denne sammenheng om bruken av /ike/, og at denne forma dukka opp igjen etter noen generasjoner hvor /içe/ var det soleklart mest dominerende, en tendens som også Hårstad (2010, s. 337) var inne på. Rød (2014) konkluderer med at det er lite sannsynlig at /ike/ hos denne generasjonen har spreidd seg fra den tidligere høystatussosiolekten, og mener det er mer naturlig at dette er «eit urbant 'ungdommelig' bymålstrekk, som ein i tillegg finn gode indrespråklege argument for å innføre» (s.114). I denne oppgava er det ikke tatt utgangspunkt i at byen er delt i to sosiolekter. Det er tatt utgangspunkt i en enhetlig moldedialekt, på en annen måte definert som geolekten til det markerte området på figur 1 (kap. 1.1).

2.4 Presentasjon av variabler

Det er flere variabler som hadde vært interessante å undersøke nærmere, men jeg har vært nødt til å prioritere. Valget jeg har tatt er gjort ut fra en forhåpning om at det kan gi noen interessante funn. Jeg har også lagt vekt på at jeg selv føler meg trygg på de språklige variablene, noe som sikrer kvaliteten på databehandlingen. William Labov (1963, s. 279) mente følgende var nødvendige krav til en språklig variabel: 1) Den måtte være frekvent. 2) Den måtte inngå i en del av språkstrukturen. 3) ha tydelig ulik distribusjon mellom ulike aldersgrupper og andre grupperinger i samfunnet. Det har også blitt vanlig for sosiolingvister å inkludere saliente trekk. Ifølge Van Herk (2012) er saliens noe som «[...] usually refers to a noticeable variant – one that stands out due to physiological, social, and/or pshycological factors» (s. 50). For en moldenser i Oslo, vil *i* være et salient språktrekk. Det er enkelt å påpeke ettersom det skiller seg ut fra de fleste andre i Oslo. Slik vil det ikke være i Molde i 2021. Både Nødtvedt (1991) og Rød (2014) inkluderte personlig pronomen (1. person entall subjektsform) i sine studier, altså *jæi – i – e*. Variabelen ville oppfylt de to første krava, men det ville nok ikke hatt en «tydelig ulik distribusjon» (jf. Labovs tredje krav). En variabel som ikke varierer, og hadde fått 100 % den ene eller andre veien, ville ikke kunne bidratt med ny informasjon. Både basert på utviklinga fra 1989 til 2013, og ut fra egne erfaringer, fant jeg det lite interessant å ta med personlig pronomen i min studie. De fleste moldensere kunne nok sagt på forhånd at resultatet her hadde blitt tilnærma 100 % *i*-realisering.

I de tidligere studiene om moldedialekten hadde Nødtvedt (1991) og Rød (2014) henholdsvis tolv og åtte språklige variabler (se tabell 2 for fullstendig oversikt). Hvor mange språklige variabler man velger, varierer fra studie til studie. I sosiolingvistikken kan velge å ha flere språklige variabler eller man kan velge å fordype seg i få. Det er flere årsaker til at jeg ikke velger like mange språklige variabler som de to nevnte studiene. Det første er av den enkle grunn at denne oppgava er mindre. En annen ting er at jeg ville være sikker på at variablene varierte nok, og at det var en sjanse for å finne en form for interessant språklig utvikling. Det var også flere variabler enn personlig pronomen jeg mistenkte ikke ville variere, som blant annet «palatalisering av /n/» hos Nødtvedt og «Kv-spørreord» hos Rød. Valget falt til slutt på tynn og tjukk *l*, nektingsadverbet ikke, monoftongering og substantivbøying. Nedafor vil jeg utdype hver enkelt ved en kort presentasjon.

Tabell 2: Oversikt over språklige variabler	Nødtvedt (1991)	Rød (2014)	Beinset (2021)
Ubestemt form flertall av m. og f. substantiv	X	X	X
Bestemt form flertall alle substantiv	X		
Presens av sterke verb	X	X	
Presens av svake verb	X	X	
Personlig pronomen: 1.pers entall subj.	X	X	
Personlig pronomen, obj. 1./2.pers entall	X		
2. person flertall av pers pronomen	X		
3. person flertall av personlig pronomen	X	X	
Vokalisme (monoftong/diftong)	X		X
Palatalisering av /n/ i /han/	X		
Bruk av tjukk <i>l</i>	X		X
Ikkje / ikke (Rød, 2014: +/i/fe/)	X	X*	X
Kj-lyden (Sammenfall mellom /ç/ og /ʃ/)		X	
Kv-spørreord (eks: <i>Ka</i> - Hva)		X	

Ettersom jeg senere skal sammenligne data med Nødtvedt (1991) og Rød (2014), kan det være verdt å merke seg noen metodiske forskjeller og likheter mellom de tre studiene våre. Jeg og Rød hadde samme forskningsområde, mens Nødtvedt kun inkluderte Molde sentrum og vest (ungdommene: kun Bekkevoll ungdomsskole). Nødtvedt og jeg innhenta informanter med eget nettverk som utgangspunkt, mens Rød hadde et mer randomisert informantutvalg. Nødtvedt intervjuet 34 informanter i 1989, hvor intervjuet hos de eldste varte fra 25–60 minutter og 10–15 minutter hos de yngste. Rød gjorde sine 24 intervju i 2013, hvor intervjuet varte fra 30 til 60 minutter.

2.4.1 Variabel 1: Tjukk *l* [ɾ] og tynn *l* [l]

Tidligere i kapittelet ble det nevnt at skillet mellom tjukk og tynn *l* går mellom henholdsvis Romsdal og Sunnmøre. I romsdalsk er det tjukk *l* som tradisjonelt realiseres, i ord som *sol*, *skole*, *Ola*. Det mest utbredte er at man realiserer to varianter av tjukk *l*, både med opphav i norrøn *l* og norrøn *rð* (i ord som *gard* og *bord*) (Sandøy, 2011, s. 179). Romsdalsk har bare tjukk *l* av *l*, og er naturligvis den som vil gjelde i denne oppgava. «Tjukk *l* førekjem ikkje etter *i*., *e*., *y*., *ei*, *øy*.: Tjukk *l* står heller ikkje etter eller føre /d, t, s, r, n/» (Skjekkeland, 2005, s. 67). I ord med disse kombinasjonene, som eksempelvis *bil*, er det alltid tynn *l* som benyttes. For tellinga i denne oppgava er naturligvis ikke slike ord medregna som treff på tynn *l*. Nødtvedt (1991, s. 48) fant en varierende bruk av tjukk *l* i moldedialekten, men Rød (2014) gikk vekk fra denne variabelen: «Sjølv nyttar eg ikkje tjukk *l* som variabel i granskinga mi, men mitt inntrykk er at retrofleksjonen normalt er gjennomført i (så godt som) alle tilfelle der romsdalsk bygdemål har tjukk *l*.» (s. 22). Selv om det bare har gått åtte år sia Røds lydopptak, inkluderer jeg likevel

variabelen, for det er påviselig variasjon. Ord med mulighet for tjukk *l* er frekvente, og det er forholdsvis lett å skille fra tynn *l*. Jeg har flere ganger opplevd at moldensere som sier tynn *l* har fått påpekninger fra andre moldensere, og av den grunn vil jeg si at det er et salient trekk. Til tross for at tjukk *l* er et språktrekk man kan finne i østlandsk, vil det i denne sammenheng ikke regnes som «standardtalemål». Det er kanskje ikke en uproblematisk kategorisering, men for enkelhets skyld vil jeg regne tynn *l* som standardtalemål og tjukk *l* som tradisjonell romsdalsk.

2.4.2 Variabel 2: /ike/ (ikke) – /içe/ (ikkje)

Denne variabelen er riktignok et enkeltord. Til gjengjeld er det et veldig frekvent ord, og samtidig kanskje ett av de språklige trekkene som er mest salient blant moldensere. Som jeg nevnte innledningsvis, minnes jeg diskusjoner rundt /ike/ og /içe/ fra da jeg gikk på barneskolen, og jevnlig fram til i dag. Denne variabelen var også den informantene selv dro fram mest i den språklige delen av intervjuet. Rød (2014, s. 72) hadde også med en tredje variant, nemlig /ife/. Den tok jeg ikke med, og det var, kanskje overraskende nok, ingen tilfeller av den varianten blant mine informanter. I innsamlinga av data for denne variabelen, ble det også inkludert klitiserte former, som for eksempel når informantene uttaler *har ikke*, som /hake/ (*ha'kke*) eller /haçe/ (*ha'kje*).

2.4.3 Variabel 3: Monoftongering

En diftong er en forbindelse av to vokaler i samme staving, mens en monoftong er en enkeltvokal. Monoftongering vil da si en diftong går over til å bli en monoftong (Sandøy, 2011, s. 36). De diftongene jeg tror er de mest aktuelle for monoftongering i moldedialekten, er /au/ og /ei/. I databehandlinga vil monoftongering bare gjelde når det eksisterer minimum to alternativ. Ord som er like på tradisjonell romsdalsk og standardtalemål, eksempelvis *tau* og *bleie*, blir ikke talt med i de respektive variablene. I romsdalsk finnes også en annen type monoftongering, som gjør at man i enkelte bygder sier *stæn* for 'stein'. Denne varianten av monoftongering (Sandøy, 2011, s. 229) finnes ikke i moldedialekten, og det var heller ikke noe jeg forventa treff på.

a) /au/ > /ø:/

«Ord som er skrivne med diftongen au i nynorsk og bokmål, har gjerne to alternative uttalemåtar hjå moldensarane: med diftongen [æu] eller monoftongen [ø]. På denne måten vert altså *graut* uttala [græu:t] eller [grø:t]» (Rød, 2014, s. 22). Ordparet *grøt* – *graut* er også noe jeg har vært bevisst over lenge, og også et ord enkelte av informantene uoppfordret tok opp. Men /au/- /ø/ finnes også i ord som *laus* – *løs*, *haust* – *høst* og *blaut* – *bløt*. Den soleklare ulempen med denne variabelen er at den ikke er særlig frekvent (jf. Labovs første krav). Derfor var variabel 3a en viktig årsak til at jeg inkluderte «alias-delen» i intervjugaiden (vedlegg 2). Det vil jeg forklare nærmere i kap. 3.2.1.

b) /ei/ > /e:/

Diftongen /ei/ er langt mer frekvent enn /au/. Riktignok står ei-diftongen i enkelte ord sterkt også i Oslo. Det gjelder i ord som *stein*, *skeiv* og *bein* (Johannessen, 2015, s. 274). Ord av denne typen var ikke særlig frekvente i intervju mine. De orda som informantene derimot sa flere ganger var blant annet *meir* – *mer*, *brei* – *bred*, *heil* – *hel* og *sein* – *sen*. Sett bort fra unntaka er nok monoftongering av /ei/ også ofte forbundet med det den variasjonen av østlandsk med høyest prestisje, nemlig «vestkantmålet» (jf. kap. 2.3.1). Hagen og Johannessen (2008, s. 237) viser til at diftonger i ordpar som *aleine* – *alene* og *blei* – *ble* er fire ganger så vanlig i Oslo øst enn for Oslo vest. Nå har ikke jeg en oversikt over hvordan alle de aktuelle orda fra intervju mine realiseres i Oslo i dag, men jeg har inntrykk av at de fleste orda realiseres med monoftong. Monoftongering av /ei/ vil jeg derfor videre kategorisere som standardtalemål.

2.4.4 Variabel 4: Flertall av substantiv

Tidligere nevnte jeg at bøyning av substantiv i moldedialekten følger et forholdvis enkelt system, hvor man har «-a og -an nesten overalt» (Sandøy, 2011, s. 48). I denne variabelen regnes både ubestemt og bestemt form flertall i alle kjønn. Intetkjønn er også medregna, men her vil variasjonen være i bestemt form. For intetkjønn bestemt form flertall kan det også variere mellom -a og -an i endingene, som i *åra* – *åran*. Selv om det finnes variasjon også i entall, eksempelvis i bruk av kjønn (*en/ei bok*) og synkope i bestemt form (*ballen* – *balln*), er det et mer markant skille for substantiv i flertall.

Denne variabelen deles det inn i tre varianter. Endinger med -a og -an er kategorien for tradisjonell romsdalsk, mens -er og -ene er kategorien for standardtalemål. I tillegg har jeg også, i likhet med Nødtvedt (1991) og Rød (2014), inkludert en siste variant: -e. Sistnevnte variant gjelder for maskulin og feminin i ubestemt form.

3 METODE

3.1 Generelt om metode

For å samle inn ønsket informasjon til denne oppgava, har jeg brukt intervju. Ettersom jeg tok lydopptak av informantene, var det nødvendig å få studien min godkjent av NSD (norsk senter for forskningsdata). I den forbindelse utarbeidet jeg et samtykkeskjema (vedlegg 3) som ble gjennomgått med informantene før lydopptaka starta. Jeg fikk klarsignal av NSD til å starte datainnsamlinga i god tid før jeg gjennomførte intervjuet. Lydopptaka og personopplysninger om informantene slettes når prosjektet er ferdig.

3.1.1 Kvantitativ og kvalitativ

Det er vanlig å definere forskningsmetoder som enten kvantitativ eller kvalitativ. Disse begrepa fungerer som overordna betegnelser på ulike metodologiske framgangsmåter. «Det kvantitative angår egenskaper ved et gitt fenomen som på et eller annet vis kan telles og måles i form av mengde, grad, frekvens eller utbredelse» (Hårstad et al., 2017, s. 53). Et typisk eksempel på en kvantitativ studie er et større antall informanter med store mengder data som er enkle å kategorisere og måle. Det kvalitative «[...] har å gjøre med arten, beskaffenheten, karakteren og ikke minst opplevelsen av et gitt fenomen, og må dermed heller beskrives med ord enn med formaliserte målenheter» (Hårstad et al., 2017, s. 53). Valget mellom kvantitativ og kvalitativ kan også knyttes til hvilken type forståelse man vil fram til. For eksempel vil kvantitative studier være godt egna for å danne et oversiktsbilde over større mengde data, men vil ikke oppnå dybdekunnskap i spesifikke kontekster slik som kvalitative studier gjerne gjør. I typiske kvalitative studier har man gjerne få informanter og et forskningsspørsmål som krever et noe mer komplekst og utfyllende svar. Til tross for at kvantitativ og kvalitativ i utgangspunktet er motsetninger, vil det i mange studier være problematisk å definere metoden som enten det ene eller det andre. Flere studier anvender både former av kvantitative og kvalitative metoder, noe man ofte omtaler som (metode)triangulering (Ringdal, 2018, s. 116). Metodene kan enten være likestilte, eller så kan den ene fungere som underordna til den primære metoden som benyttes i studien. Denne oppgava inneholder elementer fra begge, og er derfor vanskelig å definere som enten kvantitativ eller kvalitativ. Dette må sees i sammenheng med det jeg skrev tidligere (jf. 1.3). Det første forskningsspørsmålet minner om tradisjonell sosiolingvistik, og er typisk kvantitativt orientert. Kort forklart er det større mengder data, i form av språklige forekomster, som telles og kategoriseres. Det andre forskningsspørsmålet ligner mer på nyere

sosiolingvistiske studier, og er på sin side mer individorientert. Strukturen på intervjuet og formuleringa av spørsmåla ligner mye på hva som er typisk for kvalitative studier. I denne oppgava vil jeg altså ha en kvantitativ tilnærming ved at jeg teller og kategoriserer antall forekomster av språklige variabler, mens jeg samtidig prøver å forstå og forklare årsakene til disse variablene kvalitativt.

3.1.2 Validitet og reliabilitet

En studie med høy validitet, vil si en studie som måler det den faktisk skal måle (Ringdal, 2018, s. 103). Det er flere grunner til at jeg velger å telle og kategorisere hver enkelt forekomst av de respektive språklige variablene. For det første vil det å oppgi antall treff på de aktuelle språklige variablene være mer presist enn å bare oppgi A eller B. Hvis en informant har 10/10 mulige treff på en språklig variabel, er det mer valid enn en informant som har 2/2 treff. Begge realiserer språktrekket, men når det er 10 treff uten variasjon, er det mindre trolig at informanten varierer ellers. Dette understreker viktigheten av frekvente språklige variabler, som var ett av Labovs krav (jf. 2.4). Å telle antall forekomster hos de eventuelle informantene som får varierende treff på de språklige variablene, vil være en fordel når man skal presentere det totale resultatet. For eksempel hvis en informant har 8/10 treff på det ene alternativet, og 2/10 på det andre, vil det vise fordelinga av variasjonen. Det nøyaktige antallet forekomster blir bedre enn å si «av og til», «sjelden» eller lignende beskrivelser, samt at det blir enklere når man skal presentere funna, som eksempelvis i prosent.

Viss en studie har høy reliabilitet, vil det si at gjentatte målinger med samme måleinstrument gir det samme resultatet (Ringdal, 2018, s. 103). De innsamla dataene i denne oppgava er lydopptaka, og nærmere bestemt er det antall forekomster av de språklige variablene kombinert med holdningene som kommer fram i del 2 av intervjuet. Reliabiliteten for de dataene som er samla inn, vil jeg si er høy. Selv om mulighetene for tellefeil er der, vil det nok være sannsynlig at man ville få samme resultat om dataene fra de samme lydopptaka hadde blitt analysert på nytt. Det som er vanskeligere å si noe om, er om andre ville fått samme resultat ved å bruke den samme datainnsamlingsmetoden som meg. Ved nye intervju med de samme informantene, ville nok fordelinga av de språklige variablene være nokså like, men det er lite sannsynlig at man ville fått det samme antall forekomster, da hvert intervju og hver samtale er unik. Denne studien er ikke omfattende nok til å kunne etterprøve og kontrollere datainnsamlinga, men i

metodekapittelet vil jeg vise og begrunne de metodologiske framgangsmåtene mine. Med kun 16 informanter er det åpenbart at man ikke kan generalisere funna i denne studien, og man må erkjenne at det er vanskelig å kunne gi noe absolutt årsaksforklaringer eller fasitsvar. Det vil si at dataene fra de 16 informantene ikke vil gi et endelig fasitsvar, men den kan vise til plausible sammenhenger.

3.2 Intervju

3.2.1 Intervjugaid

Hovedmålet med intervjuet var å innhente informantenes faktiske språkbruk, altså hvordan distribusjonen til de fire språklige variablene var. I intervjuet var det i utgangspunktet ikke så viktig hva som var samtaletema. Likevel fant jeg det naturlig at informantene fikk snakke litt om seg selv, og i tillegg var jo intervjuet en fin anledning til å la informantene fortelle om sine holdninger til moldedialekten. Jeg valgte å følge Tjoras (2017, s. 145) mal på et «semistrukturert dybdeintervju». Det vil si at det er en relativt fri og uformell samtale, som ofte anvendes når man skal studere meninger, holdninger og erfaringer hos informanten. Spørsmåla er forholdsvis åpne, og man tillater digresjoner fra informantens side. I tillegg kan man komme inn på momenter som forskeren kanskje ikke hadde tenkt ut på forhånd (Tjora, 2017, s. 158). Selv om man ønsker å oppnå en uformell samtale, er det nødvendig at intervjuer har en viss oversikt over intervjuet. En intervjugaid er et godt hjelpemiddel som intervjueren kan støtte seg til.

Min intervjugaid (vedlegg 2) har jeg valgt å dele i tre deler. Kort forklart omhandler den «personlig informasjon om informanten» (del 1), «informantens holdninger til moldedialekten» (del 2) og en siste del hvor jeg spør om konkrete enkeltord (del 3). Om man sammenligner intervjugaiden med hvordan intervju faktisk ble, vil det naturligvis være avvik. Selv om det var en tydelig sammenheng i alle de gjennomførte intervju, er det åpenbart at når man intervjuer ulike individ, vil det skape unike intervju. Tjora (2017, s. 152) foretrekker at man har fullstendige og ferdigformulerte spørsmål i en intervjugaid, men at man heller har stikkordsbaserte oppfølgingsspørsmål. Dette er ei løsning jeg valgte i min intervjugaid, slik at jeg skulle forsikre meg om at jeg fikk informanten til å gi meg den informasjonen jeg trengte. Intervjugaiden framstår kanskje noe uformell og simpel, men det krevde en god del planlegging

før sluttresultatet. Det var flere moment å ta hensyn til, som for eksempel rekkefølgen på spørsmåla.

I intervjuet ville jeg naturligvis at informanten var den som i hovedsak skulle stå for pratinga. Det krevde at spørsmålene var formulert slik at det var mulig å gi lange og utfyllende svar. Som antatt varierte lengden på svara til informantene. Det var naturlig at enkelte snakka mer enn andre og derfor var det litt avhengig av informanten hvor «strukturet» intervjuet ble. De fleste kom med utfyllende svar på 2a, slik at ikke alle oppfølgingsspørsmåla (2b–f) ble nødvendige, men det ble ofte slik at jeg måtte ta i bruk noen av spørsmåla 2b–f. Jeg opplevde at løsinga til Tjora (2017) med et ferdig formulert hovedspørsmål og stikkordsbaserte oppfølgingsspørsmål fungerte fint. Spørsmåla i del 1 var enkle for informanten å svare på, og helt sikkert noe han eller hun har svart på ved flere anledninger i løpet av livet. Spørsmåla i del 1 gjorde at informanten fikk praten i gang, og bidro til å gjøre situasjonen mer avslappet og uformell. Tjora (2017, s. 145) anbefaler at dybdeintervjuet struktureres med noen oppvarmingsspørsmål, for å få informanten komfortabel med intervjusituasjonen. I enkelte tilfeller kan det jo tenkes at spørsmål om oppvekst, skolegang, foreldre og lignende, kan framprovosere vonde minner som kan være utfordrende å prate om. Det er vanskelig å forutse eventuelle reaksjoner på dette, men det viktigste var at jeg var bevisst på at det kunne forekomme, og at informanten var klar over at vi til enhver tid kunne ta pause, avbryte og slette opptaket. I ettertid er mitt inntrykk at det var ingen av informantene som opplevde noen av spørsmåla ubehagelige. Del 1 ga meg også svar på de sosiale variablene «bydel» og «antall år utafør Molde».

I del 3 av intervjuet skiller formuleringene seg litt fra resten. Her var min rolle som intervjuer mer styrende. I del 3 (spørsmål 1–9) skulle jeg beskrive et ord uten at å si det aktuelle ordet, altså det samme prinsippet som i brettspillet Alias. Tanken med dette var å «framprovosere» ord som passet til de språklige variablene. De fire første spørsmåla hører til variabel 3a, monoftongering av /au/. Til tross for at beskrivelsene var relativt enkle, var jeg litt spent på denne delen. Det krevde en del tester på venner og familie før jeg bestemte meg for ei slik løsning. Denne delen ble spesielt viktig for variabel 3a, ettersom /au/ er lite frekvent. Etter de ni «alias-spørsmåla» spurte jeg informantene direkte om enkeltord fra ei ordliste jeg hadde laga på forhånd. I ordlista var det noen av orda som var de samme som «alias-delen», andre ord som passa til de andre språklige variablene og det var ord som var utenom de språklige variablene.

Tanken med ordlista (del 3b) var for å se hvordan informantenes rapporterte språkbruk var sammenligna med den faktiske språkbruken de hadde hatt gjennom intervjuet. I tillegg var det interessant å høre om ord fra andre språklige variabler, som for eksempel *vann – vatn*, selv om de ikke var inkludert i oppgava.

3.2.2 Betraktninger rundt intervjuet som metode

Med et stort vitenskapelig mangfold med mange ulike fagdisipliner er det naturligvis også stor variasjon i hvilke framgangsmåter som blir benytta på veien mot svaret. Det er derfor viktig at metoden man velger står godt til studiens forskningsspørsmål. Talemålsforskning, som denne oppgava er et eksempel på, vil naturligvis skille seg metodisk fra andre fagdisipliner, også internt i språkvitenskapen. I talemålsstudier er det åpenbart at man bør vektlegge en metode som inkluderer nettopp det talte språket. Riktignok kan man, ved eksempelvis et spørreskjema, be informantene svare på hvordan de snakker, men av flere grunner kan det være uheldig. En grunn er at man faktisk ikke vil få data på hvordan informantene snakker, men hvordan de *tror* de snakker. Selv om man også her har gode hjelpemidler for å illustrere talt språk, som eksempelvis lydskrift, vil det ikke være en fullverdig erstatning for talt språk. Det kan også være vanskelig for informanter uten kjennskap til lydskrift å gi presise svar ved en eventuell skriftlig spørreundersøkelse. I tillegg vil man risikere at det forekommer avvik mellom rapportert og faktisk språkbruk, noe som er et kjent fenomen i språkstudier (Hårstad et al., 2017, s. 136, 147; Pedersen, 1991). Det vil si at språkbrukerens oppfatning av eget språk ikke samstemmer med hvordan han eller hun egentlig snakker. Avviket mellom faktisk og rapportert språkbruk kan gå i ulike retninger. Man kan mene at man snakker «penere» enn man faktisk gjør, eller man kan påstå at man snakker «breiere». Hvilken retning dette avviket tar, varierer nok fra person til person og situasjon til situasjon, men slik situasjonen er i Norge i dag, er det nok mest vanlig at språkbrukere mener de snakker «breiere» enn de faktisk gjør. Det kan begrunnes med at det generelt sett er stor stolthet knytta til dialekter rundt om i landet, og at flere setter liten pris på folk som «knoter» til dialekten sin. Et eksempel er Else Berit Moldes (2007) masteroppgave med den beskrivende tittelen «Knot», som av henne defineres som «*munleg språkbruk som vert rekna som brot på dialektnormene*» (s. 10).

Intervju som metode var et nokså opplagt valg for denne oppgava. Riktignok finnes det andre metoder hvor man kan studere det talte språk, som eksempelvis observasjon, video, lydklipp

eller lignende. Under optimale forhold ville nok observasjon vært en god metode, men jeg fant det utfordrende å finne gode situasjoner som var realistisk å gjennomføre, særlig med tanke på personvern og etiske hensyn. Perioden 2020–2021 har heller ikke vært så godt egna når det gjelder å samle inn grupper. Jeg var også inne på tanken om å kombinere en spørreundersøkelse med et større antall informanter for å deretter intervju et mindre utvalg, men til slutt bestemte jeg meg for å kun ha intervju. Det endte med at jeg intervjuet 16 informanter. Disse informantene var alle født på 1990-tallet. Jeg valgte å konsentrere meg om den yngre generasjonen, blant annet fordi de eldre generasjonene var godt dekt av Nødtvedt (1991) og Rød (2014). De 16 informantene var fordelt slik: 4 kvinner og 4 menn med tilknytning til Bergmo ungdomsskole og 4 kvinner og 4 menn med tilknytning til Bekkevoll ungdomsskole. De respektive intervjuene varte fra 14 til 23 minutt, noe som til sammen utgjorde 286 minutt med lydopptak.

Til tross for at intervjuets viktigste funksjon var å innhente informantenes faktiske språkbruk, er oppgavas formål også å si noe om *hvorfor* informantene snakker som de gjør. Intervjuet fungerte også godt til andre formål med studien. I del 1 fikk jeg informantene til å gi meg de sosiale variablene og del 2 av intervjuet ga meg datagrunnlaget for å kunne svare på det andre forskningsspørsmålet i studien, altså informantenes holdninger til moldedialekten. Denne innsamlinga foregikk parallelt med den andre datainnsamlinga, nemlig antall forekomster og treff hos de språklige variablene ved at de prata. Intervjuet hadde på den måten dobbel informasjonsverdi. Ifølge Hårstad et al. (2017, s. 165) er dette vanlig praksis: «I en skandinavisk sammenheng kan vi for eksempel skimte en dialektologisk [...] tradisjon gjennom 1990- og 2000-åra der semistrukturerte intervju eller informantsamtaler har blitt brukt med tanke på å skaffe til veie et datamateriale med *dobbel informasjonsverdi*».

I en slik studie er det enkelte aspekt man bare må akseptere, og det er flere mulige påvirkninger man ikke får gjort noe med. Når det er sagt, er det naturligvis viktig å minimalisere mulige påvirkninger man *kan* gjøre noe med. Rekkefølgen på spørsmåla i intervjuguiden er et eksempel på det. Jeg brukte også god tid på å planlegge hvordan min rolle som intervjuer skulle være. I tillegg var jeg bevisst på å ikke avsløre for mye før lydopptaka starta. Noe, for eksempel det som står i samtykkeskjemaet (vedlegg 3), måtte informantene naturligvis få vite, men jeg prøvde å begrense det så langt det lot seg gjøre. Samtykkeskjemaet avslørte at var en studie om moldedialekten, men mer enn det ble ikke fortalt før eventuelt etter selve intervjuet var

gjennomført. Egne holdninger om moldedialekten prøvde jeg å holde så nøytrale som mulig, og jeg styrte naturligvis unna vanskelig fagterminologi. At informantene skulle oppleve at de hadde lite kunnskap eller sa noe som følte feil, var noe jeg ville unngå. Ifølge Anderson (2010, s. 10) er det fordelaktig hvis intervjuerens språk «[...] ikkje ligg så langt frå det dei har på opptakstadene». Selv om jeg naturligvis også har variasjoner i mitt språk, tror jeg det var en fordel at jeg selv snakka moldedialekt. Flere av informantene ga i del 2 uttrykk for at de tilpassa språket sitt hvis de eksempelvis pratet med østlendinger, og dermed er det godt mulig at de hadde gjort nettopp det om intervjueren hadde hatt en annen dialekt. På den andre sida kan det tenkes at mitt språk, kombinert med at de visste at moldedialekten var tema for studien, kunne påvirke informantene til å snakke «breiere» enn de faktisk gjorde. Språkbrukere kan ha en tendens til å vise at de, eksempelvis på grunn av stolthet, snakker «breiere» enn hva de egentlig gjør (Molde, 2007; Trudgill, 1972, s. 184).

Relevante begrep som man må være oppmerksom på med intervjuet som metode, er *the vernacular* og *observatørens paradoks*. I korte trekk omhandler de begrepa at den som blir intervjuet potensielt endrer atferd fordi de vet at de er med i en studie (Labov, 1972, s. 113). Tar man disse begrepa i betraktning, er det svært mye som *kan* ha en påvirkning på informantens språk. Mulige påvirkninger er noe jeg har naturligvis har reflektert rundt, men samtidig fant jeg gode argumenter for å overse en del av dem. Jeg inkluderte hverken en tredje person eller ba informantene fortelle om en dramatisk opplevelse, som var konkrete handlinger Labov (1972, s. 113) anvendte. Hårstad et al. (2017) beskriver bruk av den type taktikker slik: «Å sette alle krefter inn på å utradere påvirkning fra 'eksterne faktorer' vil være lite fruktbart hvis man faktisk legger til grunn at all språkbruk forekommer i en sosial kontekst og dermed alltid må kunne sies å være 'naturlig'» (s. 162). Det vil være umulig å vite om informanten er påvirket av noe under selve intervjuet. Det er mange faktorer som *kan* spille inn og påvirke enkelte språklige variabler i den ene eller andre retningen, men «[...] i dag er de fleste sosiolingvister bevisste på at forestillingen om 'naturlig tale' er et konstruert framkalt av en overdreven streben etter objektivitet og i siste instans også essensialistisk identitetsoppfatning» (Hårstad et al., 2017, s. 161).

3.3 Informantutvalg

De strenge autentisitetetskrava i den tradisjonelle sosiolingvistikken, som handlet om at informanten var minst mulig utsatt for ytre påvirkninger, gjorde informantutvalget ekskluderende og nokså begrenset (Hårstad et al., 2017, s 162). Betegnelsen NORM (non-mobile, older, rural, male) er noe som lenge har vært diskutert i sosiolingvistisk og dialektologisk metodevalg. Kort forklart vil det si at språkforskere bevisst søkte seg til en ide om en autentisk språkbruker. Selv om NORM-idealet tidlig ble utfordra og kritisert, hevdes det at det finnes moderne talemålsstudier som tydelig bærer preg av den samme tankegangen (Hårstad et al., 2017, s. 163). I denne oppgava stilles det et åpenbart minimumskrav til hvem som kan kvalifisere til å være informanter: De må naturligvis være fra Molde (jf. 1.1). Jeg har også valgt å innsnevre aldersvariabelen, og informantene er alle født på 1990-tallet. Det at de «kommer fra Molde», vil i denne sammenheng si at de er oppvokst i byen og gått på byens barne- og ungdomsskoler (dvs. Kvam, Sellanrå, Langmyra, Nordbyen, Kviltorp, Bekkevoll og Bergmo). Ikke minst må de selv identifisere seg som moldenser, noe alle gjorde i det innledende spørsmålet av intervjuet. Utover disse krava var det ingen flere kriterier til informantene i denne oppgava. Å finne informanter etter NORM-prinsippet i 2021 er utfordrende, spesielt i byer i den vestlige verden. Med urbanisering, globalisering og teknologisk utvikling, og alt det medfører av andre konsekvenser, finnes det språklige påvirkninger fra flere hold. Det har også blitt nokså vanlig de siste tiåra for moldensere å reise ut av byen, enten for å jobbe eller å studere. Det er heller ikke uvanlig for moldensere at en av, eller begge, foreldra ikke er fra byen, enten om de kommer fra ei nabobygd, en annen plass i landet eller kanskje også fra et annet land. Derfor ville jeg ikke ha slike strenge krav til informantene mine, da jeg synes at det er veldig ekskluderende, vanskelig å finne og ikke minst fordi det ikke ville gi et representativt bilde på den typiske moldenser.

I arbeidet med å finne informantene som kunne delta i intervju, tok jeg utgangspunkt i eget nettverk. Jeg var likevel hele tiden bevisst på å ikke få en for homogen informantgruppe. I tillegg til at det er en jevn fordeling mellom kvinner og menn, er det også jevnt fordelt mellom ungdomsskolene Bergmo og Bekkevoll. Selv om barneskolene ikke er helt jevnt fordelt, er alle fem representert. Jeg var også bevisst på at informantene burde være fordelt på ulike årskull, og at de hadde tilknytning til ulike omgangskretser, fritidsaktiviteter og lignende.

3.4 Sosiale variabler

«Dersom ein skal sette opp ei liste over kva som påverkar språket til folk i Molde, må i alle fall dette vere med: Bydel, foreldrebakgrunn, kjønn, alder, interesser, og kanskje eit såpass uklart omgrep som klasse» (Vestad, 2008, s. 11). Å ta for seg alle mulige kilder til påvirkning ville vært fort omfattende, og i en slik studie må man derfor prioritere. Det kan også være stor variasjon i de ulike sosiale variablene når det gjelder kompleksitet. Alder gir en konkret verdi som er enkel og ufarlig å spørre om, og som er lett å kategorisere. Variabler som interesser, foreldrebakgrunn, gruppetilhørighet og lignende er mer komplekse, og de krever en del mer når det gjelder behandling og kategorisering. «Sosial klasse» er, som jeg tidligere har vært inne på, utfordrende å dele inn i dag, og det er nok en variabel som kan oppleves ubehagelig og diskriminerende for enkelte. Det samme gjelder inntekt, utdanningsnivå og lignende. De variablene jeg valgte, er alle enkle, både i form av innhenting og behandling.

3.4.1 Kjønn

Kjønn er en tradisjonell sosial variabel for språklig variasjon, og er ofte å finne i sosiolingvistiske studier. Ifølge Sandøy (1996, s. 106) har det vanlige mønsteret, særlig i bysamfunn, vært at kvinnene har et språk som i større grad er preget av prestisjeformer enn mennene. Sandøy (1996, s. 106) skriver også at der mennene fikk vist sin sosiale status gjennom yrket, fikk kvinnene uttrykt det gjennom språket. Nå har det naturligvis skjedd en utvikling de siste tiåra når det gjelder likestilling mellom menn og kvinner. Bugge (2015, s. 72) skriver at det i nyere sosiolingvistiske studier er minkende språklige kjønnsforskjeller i Norge, hvor hun blant annet peker på Røds (2014) studie. Likevel fant jeg det nyttig å ha en jevn fordeling av kvinner og menn, for å se om det ville gi noen interessante utslag.

3.4.2 Bydel

I denne oppgava vil Molde by deles mellom øst og vest, og det vil være ungdomsskolekretsene til Bergmo og Bekkevoll som setter skillet. Det var åtte informanter med tilknytning til Bergmo i østre bydel, og åtte informanter med tilknytning til Bekkevoll i vest. (se figur 1, kap. 1). I likhet med at det språklige og sosiale skillet i byen har blitt noe utjevna de siste tiåra, er nok også skillet mellom øst og vest utjevna (jf. 2.3). Samtidig har det vært påpekt språklige forskjeller på øst og vest tidligere, som eksempelvis Vestad (2006), og det ville være interessant å se om det var systematiske forskjeller i 2021.

3.4.3 Antall år utenbys

Antall år utenfor Molde vil i denne oppgava si antall år utenfor Molde i det voksne liv. Jeg har oversikt over totalt antall år, men vil ikke inkludere de åra enkelte informanter bodde utenbys som barn. Alle informantene har gått alle sine år på grunnskole og videregående i Molde, og selv om noen kom flyttende i barnehagealder, vil ikke de åra telle med for denne variabelen. Jeg satt grensa på 5 år, ettersom man da sannsynligvis har fullført utdanning og påbegynt arbeidslivet på det aktuelle stedet. Det gjorde at det ble to informantgrupper: 5 år eller mindre og 6 år eller mer. For enkelhet skyld kalte jeg disse gruppene henholdsvis «under 5,5 (U 5,5)» og «over 5,5 (O 5,5)». Denne variabelen er noe mer kompleks enn kjønn og bydel, fordi det vil være interne variasjoner i de respektive gruppene. Det betyr at en informant med kun ett år utenbys vil være i samme gruppe som en informant som har bodd 5 år utenbys. Jeg fant det likevel enklest å ha to informantgrupper.

Se vedlegg 1: Resultatoversikt på individnivå for en fullstendig oversikt over informantenes sosiale variabler. Videre i oppgava er enkeltinformanter identifisert med «#00» med samme nummer som i vedlegg 1.

4 RESULTAT

I dette kapittelet vil jeg presentere de viktigste funna fra intervjua. Det vil bli gjort ved å gi en oversikt over antall treff på de respektive språklige variablene, og hvordan resultata ser ut når de blir kategorisert i de sosiale variablene. Til slutt i kapittelet vil jeg gi en oversikt over hvordan informantenes holdninger var til moldedialekten, og vise til konkrete og interessante eksempler på informantenes språklige holdninger. Videre i oppgava vil det være en rekke tilfeller hvor jeg gjengir enkeltord eller ytringer fra informantene. Sitata vil være skrevet i dialekttilpassa normalortografi, mens jeg vil bruke lydskrift i de tilfella jeg føler det er nødvendig å klargjøre hvilke lyder jeg sikter til. For antall treff vil jeg bruke talltegn for enkelhets skyld. Når det gjelder den konkrete tellinga av språklige variabler, må det naturligvis være en mulighet for at språkbrukeren har to, eller flere, alternativ for at de kan regnes som treff. Tidligere (jf. 2.4.1) nevnte jeg at det er flere ord alle moldensere uansett vil ha tynn *l* i, og at disse treffa ikke vil gjelde. Tilsvarende gjelder også for de andre variablene. Antall forekomster som blir presentert i tabellene, er altså kun hvor det eksisterer en realistisk mulighet for variasjon. Nesten alle ord informantene sa i løpet av lydopptaket, ble medregna i tellinga av de språklige variablene. Grunnen til at det ikke var alle, var at jeg var nødt til å gjøre noen unntak. De gangene informantene bevisst påpekte en språklig variabel, og omtalte den, ble ignorert i tellinga. Det hendte seg at informantene eksempelvis sa: «i får ofte høre at i sir /ike/, men at de egentlig heite /içe/ i Molde». I slike ytringer synes jeg det ville være misvisende å registrere treff. Et annet unntak var orda som ble besvart i «ordlista» (intervjugaid, del 3b), hvor jeg spurte informantene: «Sier du A eller B?». Funksjonen til «ordlista» var mer for å kontrollere informantenes rapporterte språkbruk mot den faktiske språkbruken. «Alias-delen» (del 3a) ble derimot medregna. Forskjellen her var at jeg selv ikke sa de aktuelle orda, og informantene var mindre bevisste over den aktuelle variabelen enn i «ordlista».

4.1 Variabel 1: Tjukk *l* [ɾ] og tynn *l* [l]

Tabell 3: Dette viser en total oversikt over antall forekomster av den språklige variabelen.
N= Totalt antall forekomster.

Tabell 3	Tjukk <i>l</i> [ɾ]		Tynn <i>l</i> [l]	
	Antall	%	Antall	%
N= 214				
Sum	179	83,6 %	35	16,4 %

Som man kan lese av tabell 3, er det totalt 35 treff på tynn *l* på «steder» der man i den tradisjonelle romsdalsdialekten har tjukk *l*. Et frekvent eksempel er et ord som *skole*. Samtlige informanter uttalte en variant av ordet *skole* tidlig i intervjuet, og mange av dem gjentok ordet flere ganger, da de fortalte om hvilke skoler de hadde gått på. Det ga meg et greit overblikk over hvilken språklyd informantene brukte. De informantene som sa *skole* med tynn *l*, hadde stort sett flere treff på tynn *l* senere i andre ord i intervjuet. Andre frekvente ord var blant annet *blei* (pret. av *bli*) og *flytta* (pret. av *flytte*).

Når det gjelder variabel 1, er det særlig to informanter som skiller seg ut fra resten (se vedlegg 1: Resultatoversikt på individnivå). Informant #4 og #8 sto til sammen for 23 av treffa på tynn *l*, med henholdsvis 11 og 12 treff. De er også de eneste av samtlige informanter som har flere treff på tynn *l* enn tjukk *l*. Informant #4 hadde en jevnere fordeling, og hadde også 9 treff på tjukk *l*, mens informant #8 kun hadde 2 treff på tjukk *l*, noe som var det desidert laveste av samtlige. Ett av informant #8 sine treff på tjukk *l* kom da hun uttalte ordet *folkehøyskolen*, hvor hun uttalte *folke* med tynn *l* og *skolen* med tjukk *l*. De andre gangene hun sa varianter av ordet *skole*, ble det uttalt med tynn *l*. Informant #4 var ikke like konsekvent, og hun hadde også varierende fordeling på de samme orda. Både former av orda *skole*, *plass* og *flytta* ble uttalt både med tynn og tjukk *l*.

De resterende 12 treffa på tynn *l* var fordelt på seks informanter, hvor tre informanter hadde 3 treff, og tre informanter hadde ett treff. Et ord som flere av disse informantene uttalte med tynn *l*, var *olje* (del 3 spm. 6 i intervjugaid). Av de seks informantene med noen få treff på tynn *l*, var det bare informant #7 som uttalte *olje* med tjukk *l*. Informant #7 sitt treff på tynn *l* kom i *Romsdal*, men like etterpå sa hun *Romsdalen* med tjukk *l*. Dette avviket kan jo skyldes at Romsdal er den vanlige skriftformen, mens det oftest heter Romsdalen i tale. Andre ord som ble uttalt med tynn *l*, var *avtale*, *flytta* og *glede*.

Informant #6 var en av informantene med kun ett treff på tynn *l*, og det kom da han uttalte ordet *olje* (del 3, spm. 6). Det som gjør dette eksempelet spesielt, er at han rettet på seg selv umiddelbart etter at han sa det: «Der sir i olje [l], ikkje sant, men det gjør i egentlig ikkje, trur i». Informanten hadde ellers 15 treff på tjukk *l*, og ut fra den fordelinga er det sannsynlig at han

har rett i det, men det er vanskelig å konkludere med en nøyaktig årsak til dette avviket. Det er derimot enklere å konkludere med at det skal mer til for at informantene har tynn *l* i ord som *Ola, glad* og *glede* enn i *olje*.

Halvparten av informantene hadde ingen treff på tynn *l* på steder hvor det på standardtalemål er vanlig. De hadde en konsekvent bruk av tjukk *l* i ord som eksempelvis *skole, blei, flytta* og for orda i del 3 (*olje, Ola, glad* og *glede*). De tre informantene med kun ett treff på tynn *l* kan også sies å være nokså konsekvente. Når det gjelder de tre informantene med 3 treff er det litt vanskeligere å si, spesielt for #12 og #15 hvor henholdsvis 3/10 og 3/11 treff var tynn *l*. Med treff på nesten 30 % er det nok ganske sannsynlig at disse informantene normalt sett realiserer tynn *l* i enkelte ord man i tradisjonelt romsdalsk ville hatt tjukk *l*. Tidligere i oppgava refererte jeg til Sandøy (2011, s. 15), som skrev: «Er ein person frå Møre og Romsdal og seier Ola utan tjukk l, må han 97 % sikkert vere frå Sunnmøre». Unntaket Sandøy siktet til, og grunnen til at det ikke var 100 %, var Harøya. I tillegg nevnte jeg at Rød (2014) gikk vekk fra tjukk *l* som variabel, ettersom hennes inntrykk var at «[...] retrofleksjonen normalt er gjennomført i (så godt som) alle tilfelle der romsdalsk bygdemål har tjukk l» (s. 22). For Nødtvedt (1991, s. 133) var det en tydelig tendens at tjukk *l* var dominerende hos de yngre generasjonene. Blant de eldre var det egentlig en jevn fordeling for bruken av tjukk *l*. Det vil si en fordeling mellom alltid tjukk *l*, alltid tynn *l* og de som hadde treff på begge varietetene. At de yngre snakka «breiere» enn de eldre, var også den generelle tendensen i Nødtvedts studie. De yngre i 1989 var født i 1973, altså 48 år i 2021. Basert på Nødtvedts data var tynn *l* på veg ut av moldedialekten, i likhet med andre høystatusstrekk som *jæi*. Det kan på mange måter bekreftes av at Rød droppet variabelen i 2013. Åtte år senere har situasjonen endret seg. Basert på mine data, er det nok ikke lenger 97 % sikkert at man er sunnmøring om man kommer fra Møre og Romsdal og sier *Ola* uten tjukk *l*. På de 286 minuttene med intervju fant jeg 35 forekomster av tynn *l* hvor det på tradisjonelt romsdalsk er vanlig med tjukk *l*. 35 tilfeller gjør det på ingen måte til den dominerende variabelen, men 16,4 % er mer enn forventet, spesielt om man sammenligner med tidligere funn, som Sandøy (2011) og Rød (2014).

Det er en markant forskjell mellom kvinner og menn. Det er ikke overraskende i og med at informant #4 og #8 er kvinner. Av 101 forekomster, var det hos mennene bare 5 treff på tynn *l*. Hos kvinnene var det totalt langt flere treff, med 30 av totalt 35 treff utgjorde kvinnene over 85

% av det totale antallet forekomster av tynn *l*. To av informantene med 3 treff på tynn *l* var også kvinner. Informantene med tilknytning til Bergmo ungdomsskole og den østre bydelen har totalt kun 3 treff på tynn *l*, hvor alle kom fra samme informant. Det vil si at sju av de åtte fra østsida av byen hadde 0 % treff på tynn *l*. På andre sida av byen fant man de 32 resterende forekomstene av tynn *l*. Den vestre bydelen utgjorde med andre ord over 91 % av det totale antallet av treff på tynn *l*. Fordelinga av treffa er også noe som er verdt å nevne, da det kun var en av åtte informanter fra vest som hadde 0 % treff på tynn *l*. Antall år utenbys ga ingen nevneverdige opplysninger, særlig fordi informant #4 og #8 var i hver sin gruppe.

4.2 Variabel 2: /içe/ – /ike/

Tabell 4 N= 165	/içe/ (ikkje)		/ike/ (ikke)	
	Antall	%	Antall	%
Sum	94	57 %	71	43 %

I tabell 4 vises fordelinga av variabelen /ike/–/içe/. Dette er den jevneste av alle språklige variablene, og /içe/ har kun 23 flere treff totalt. Åtte av seksten informanter har en konsekvent realisering av enten den ene eller den andre varianten, mens resterende åtte har treff på både /ike/ og /içe/ i løpet av intervjuet. Fem av de åtte med konsekvent realisering, sa /içe/, mens tre av åtte hadde kun treff på /ike/. Hos enkelte av informantene var denne variabelen så varierende at de kunne veksle mellom /ike/ og /içe/ i en og samme ytring. Informant #3, som faktisk også hadde nøyaktig samme antall treff (5) på /ike/ og /içe/, veksla mellom varietetene med bare noen sekundere mellomrom: «du ska ikke (/ike/) si orde, men beskrive orde, også ska i si orde, e d ikkje (/içe/) sånn?». Variabel 2 var også den variabelen som informantene selv uoppfordret tok opp, og kan dermed regnes som det mest saliente trekket. Mange av informantene var altså bevisste på at moldensere varierte mellom de to variantene, og noen var også åpne på at de selv veksla mellom /ike/ og /içe/.

Enkelte informanter var inne på klitiserte former, som *haçe*, *kançe* og *skaçe*. De informantene som tok opp temaet, var alle blant de som hadde vekslende treff på variabel 2. De mente at de som regel brukte /çe/ i klitiserte former. Informant #3 mente han alltid brukte /(i)çe/ i klitiserte former: «i sir jo alltid /haçe/, /kançe/ og sånn». Men han var bevisst på at han ellers veksla mellom /ike/ og /içe/. Informant #4 var også inne på det samme. Hun sa ikke at hun alltid brukte

/çe/ i klitiserte former, men mente at viss det var klitiserte former, var sannsynligheten større for at hun sa /çe/. Det ene treffet hun hadde, var faktisk en klitisert form (*haçe*). Av de åtte som varierte mellom de to variantene, virka det som om at dette var trenden.

4.2.1 Diakron analyse

Tabell 5	içe (ikkje)	ike (ikke)	içe (isje*)	Sum (N= 2170)	
				%	N
Opptaksår	%	%	%	%	N
1989	97,7	2,3	0	100	554
2013	70	25,2	4,8	100	1451
2021	57	43	0	100	165

Utviklingstrenden i bruken av /ike/ og /içe/ er tydelig. Det blir færre og færre som sier /içe/, og mer vanlig å si /ike/ blant moldenserne. Men fremdeles er det et knapt flertall for /içe/. Av de 4,8 prosentene av treffa på /içe/ i Røds (2014, s. 86) opptak, tilhørte de aller fleste ungdomsskoleelevene, som i 2013 var 15–16 år. Selv om de fire yngste informantene i min studie også var ungdomsskoleelever i 2013, var det ingen av dem som fikk noen treff på /içe/. Det var heller ikke noen andre som hadde treff på den varianten. Kun en informant (#3) nevnte /içe/, men det skjedde da han bevisst nevnte ulike varieteter av variabel 2, og ble derfor ikke regna som et treff. Ingen hadde heller merkbare treff på *ɸ*-sammenfall ellers i intervjuet. I og med at *ɸ*-lyden har fått stor oppmerksomhet for sin utbredelse de siste tiåra, er det kanskje litt overraskende at det ikke var noen treff på /içe/. Det kan likevel hende at noen av informantene, spesielt de yngste (født i 1997–1999), tidligere har hatt /ɸ/ som et «ungdomstrekk». Sammenfallet mellom /ç/ (kj) og /ɸ/ (skj) er et språklig fenomen som har skapt stort engasjement, og mange er raske på å arrestere andre språkbrukere med *ɸ*-lyd i ord som *kylling*. Det kan jo være en årsak til at informantene har vokst fra seg trekket, og at den strenge kontrollen fra andre språkbrukere er grunnen til at det i 2021 var 0 treff på /içe/. De strenge holdningene rundt /ɸ/-lyden kan i tillegg gjøre /ike/ til et enklere alternativ, ettersom de da vil unngå å måtte si /ç/.

En interessant observasjon var at informant #14 svarte (på spørsmål 2e i del 2) at han ofte fikk kommentarer på at han sa /içe/, og ifølge informant #14 skal man «[...] egentlig si /ike/ på moldedialekt». Den vanlige oppfatninga var heller motsatt. Alle de andre som tok opp de to

varietetene, mente det var /içe/ som var det «riktige» for moldedialekten. Det ble også påpekt fra de som var bevisst på at de selv sa /ike/. Informant #14 var født i 1999, og dermed den yngste av de 16 informantene. Ser man denne oppfatninga i lys av utviklingstendensen fra tabell 5, kan jo det være et frampek på hvor dette språktrekket er på vei. Dette vil jeg komme tilbake til i kapittel 5.

4.2.2 Kjønn

Informant- gruppe	/içe/ (ikkje)		/ike/ (ikke)	
	Antall	%	Antall	%
Menn	61	71 %	25	29 %
Kvinner	33	42 %	46	58 %
Sum	94		71	

Hos mennene er det 61 treff på /içe/, mens kvinnene kun hadde 33. Mens fordelinga er 71 % – 29 % på /içe/ og /ike/ hos mennene, er det mer vanlig for kvinnene med /ike/, og de har en omvendt fordeling, med 58 % – 42 % i favør /ike/. Totalt var det åtte informanter med en konsekvent realisering av en av varietetene (se vedlegg 1). Blant mennene er det kun en som hadde 0 treff på /içe/, mens tre av mennene hadde 0 treff på /ike/. Hos kvinnene var det jevnt fordelt, hvor to hadde 0 treff på /içe/ og to hadde 0 treff på /ike/.

4.2.3 Kjønn og bydel

Tabell 7	Variabel 2: Kjønn + bydel			
N=165				
Informant- gruppe	<i>/içe/</i> (ikkje)		<i>/ike/</i> (ikke)	
	Antall	%	Antall	%
Menn, Vest	39	78 %	11	22 %
Kvinner, Vest	5	13 %	34	87 %
Menn, Øst	22	61 %	14	39 %
Kvinner, Øst	28	70 %	12	30 %
Sum	94		71	

I variabel 1 hadde «menn, øst» 100 % realisering av tjukk *l*, og var med det den gruppa som hadde de mest tradisjonelle resultata for variabel 1. Slik er det derimot ikke for variabel 2, for her er det «menn, vest» som har flest treff. Det er nokså likt mellom tre informantgrupper, men som i variabel 1 skiller «kvinner, vest» seg ut. Her er */ike/* soleklart den dominerende varianten med 87 %, og med kun 5 treff på */içe/*. I gruppa «menn, øst» er det informant #10 som står for majoriteten av treffa (9/14). Informant #10 sa følgende (del 2e i intervjugaid): «no fokusere i veldig på å ikke... utenom da orde ikke */ike/* da, som i alltid har sagt i heile mitt liv, så fokusere i veldig på å snakke dialekt... uansett». Spørsmålet gikk ut på hvordan han oppfatta andre moldenseres holdning til hans språk, og det kan virke som at informant #10 har «gitt opp» å legge fra seg */ike/*, til tross for at han ga uttrykk for at han fikk kommentarer på dette språktrekket.

4.2.4 År utenbys

Tabell 8	Variabel 2: År utenbys			
Informant- gruppe. N=165	<i>/içe/</i> (ikkje)		<i>/ike/</i> (ikke)	
	Antall	%	Antall	%
Under 5,5 år	65	78 %	18	22 %
Over 5,5 år	29	35 %	53	65 %
Sum	94		71	

For variabel 1 var det ingen markant forskjell for hvor lenge informantene hadde oppholdt seg

utenbys. I tabell 8 ser man derimot en betydelig forskjell. De informantene som har bodd 6 år eller mer utenfor Molde, utgjorde omtrent 75 % av treffa på /ike/. Det ga ikke nevneverdig utslag ved å kombinere variablene «år utenbys» og «kjønn», hovedsakelig på grunn av informant #9, og delvis på grunn av informant #13. Med sine 10 treff på /içe/ skilte informant #9 seg ut i gruppa «over 5,5 år». Her er det relevant å nevne at fem av åra informant #9 hadde oppholdt seg utenfor Molde, hadde hun bodd i London. Det kan jo hende at resultatet hadde vært annerledes viss hun hadde bodd et sted der /ike/ var den dominerende varianten, som for eksempel Oslo.

4.3 Variabel 3: Monoftongering

4.3.1 AU-diftong

Tabell 9 N= 64	au		ø:	
	Antall	%	Antall	%
Sum	10	16 %	54	84 %

I samtlige intervju kom ingen aktuelle ord for denne språklige variabelen før del 3. Det var, som forventet, et lite frekvent trekk. Dette gjorde at alle informantene fikk totalt 4 treff på enten diftong eller monoftong i «alias-delen» (*grøt* – *graut*, *løs* – *laus*, *lørdag* – *laurdag* og *høst* – *haust*). Ordpara *grøt* – *graut* og *løs* – *laus* ble også stilt som direkte spørsmål i «ordlista», men ble ikke regna som treff. Det var ingen avvik fra hva informantene svarte i «alias-delen» og «ordlista», men noen svarte at de kunne variere mellom *løs* og *laus*. Selv om denne variabelen var lite frekvent, synes likevel jeg diftongen /au/ er et nokså markant romsdalsk trekk i moldedialekten. Hos en av informantene (#1) ble faktisk ordet *graut* tatt opp før jeg hadde nevnt det, men fordi han bevisst prata om variabelen ble det ikke medregna. Informant #1 viste til tidligere diskusjoner med andre moldensere om akkurat dette ordet. I del 3 av intervjuet virka det også som at flere av informantene var oppmerksomme på variasjon i variabelen.

Monoftongering av diftongen /au/ ser ut til å være vanlig i svært mange ord der man i bygdene rundt om i Romsdal har /au/. Ingen av informantene sier hverken *haust* eller *laurdag*, og kun to informanter sa *graut*. De resterende 8 treffa på /au/ kom i ordet *laus*. For «kvinner» og «over

5,5» var styrkeforholdet /au/ – /ø/ 2–30, og 3–29 for «vest». For «menn» og «under 5,5» var styrkeforholdet 8–24, og for «øst» var det 7–25.

4.3.2 Ei- diftong:

Tabell 10 N= 147	ei		e:	
	Antall	%	Antall	%
Sum	145	98,6 %	2	1,4 %

Med kun 2 treff på monoftong hvor det er mulighet for diftong, er det soleklart at ei-diftongen står sterkt i moldedialekten. Med et så lavt antall treff ser jeg det ikke nødvendig å utdype effekten av de sosiale variablene, og vil derfor nøye meg med å kommentere de konkrete tilfella. De aktuelle orda var *eneste* og *påpeke*. *Eneste* ble sagt av informant #2, men han sa også *eineste* tidligere i intervjuet. Informant #12 sa *påpeke*, men hadde ellers 10 treff på ei-realisering, i ord som *meir*, *heil* og *fleir*. Informant #12 sa selv at hun pleide å legge til en del østlandske trekk i enkelte sammenhenger, noe som kan være en mulig forklaring på det ene treffet.

Ord som informantene uttalte med diftong, hvor monoftongering på standardtalemål er et alternativ, var blant annet *heil(t)*, *fleire*, *blei*, *meir* og *veit*. Disse orda kan uttales med diftong også i østlandsk, men som nevnt (2.4.3) er varietetene med monoftongering tradisjonelt sett blitt assosiert med språket med høyest prestisje, «vestkantmålet», og derfor her regna som standardtalemål. Som forventet var det heller ingen treff på monoftongering av den sorten som finnes rundt om i enkelte bygder i Romsdal, hvor man kan oppleve at språkbrukere sier [œ] i de ovennevnte orda.

4.4 Variabel 4: Substantiv

Tabell 11 N= 163	a/an-ending		er/ene-ending		-e ending	
	Antall	%	Antall	%	Antall	%
Sum	149	91,4 %	12	7,3 %	2	1,3 %

Substantiv i flertall i moldedialekten har som regel endingene *-a* og *-an* i ubestemt og bestemt form. I intervjuet var dette også stort sett tilfelle, nærmere bestemt i 91,4 % av tilfella. Blant de

163 flertallssubstantiva i lydopptaka var 120 av dem i ubestemt form og resterende 43 i bestemt form. To informanter hadde *e*-endelse i ordet *dele*, nærmere bestemt i uttrykket *begge dele*. Informant #2, som var en av de som sa *begge dele*, hadde treff på *dela* en annen gang i intervjuet.

Informant #11 skiller seg ut med 5 treff på *-er/-ene*. Orda han sa var blant annet *idretter*, *kompiser* og *fylkene*. Informant #11 var den eneste med overvekt av *er/ene*-endelser, og han hadde kun ett treff på *-a/-an*. Hans eneste treff på *a*-ending var, kanskje noe paradoksalt, i ordet *dela*, hvor to andre informanter hadde endelsen *-e*. Informant #3, med nest flest treff, hadde 3 treff hvor 2 av dem kom i ordet *studier* og ett i *venninnene*. Informant #3, i motsetning til #11, hadde flere treff på de tradisjonelle bøyingsformene, med totalt 9 *a/an*-endinger. Likevel hadde han 3 treff, hvor 2 av dem var samme ord (*studier*), så det er nok sannsynlig at informant #3 realiserer *er/ene*-endinger også ellers i språket sitt.

Sosiale medier, *gamledager*, *til tider* og *Frognerfruer* var enkelttilfeller av *er*-endelser hos noen av informantene. Disse treffa skiller seg litt ut fordi de inngår i «faste uttrykk». *Frognerfruer* ble også sagt der temaet for samtalen var «å forfine språk», og det kan tenkes at informanten tok i bruk *er*-ending nettopp som en markør for å understreke poenget. Med så få treff, og hvor informant #11 står for 5 og informant #3 for 3 av dem, er det liten hensikt i å tolke de sosiale variablene. Det er heller mer interessant å se på tall fra 1989 og 2013.

Tabell 12	-a (an)	-er (ene)	- e	Sum (N= 1222)	
Opptaksår	%	%	%	%	N
1989	59 %	29,8 %	11,2 %	100	188
2013	93,3 %	4,9 %	1,7 %	99,9	871
2021	91,4 %	7,3%	1,3 %	100	163

Fordelinga av treff i 2021 er forholdvis like som de var i 2013. Den åpenbare forskjellen er til 1989, hvor nesten en tredjedel brukte *er*-endinger. Det var også en god del flere som brukte *e*-endinger. Denne varianten var nesten borte i 2013 og blant unge moldensere i 2021, men den eksisterer nok fremdeles rundt om i bygdene i Romsdal. Sandøy (2011, s. 48) viser at *-e* (og for så vidt også *-å/-o*) er vanlig på bygdene. Selv om jeg ikke kan vise til nyere forskning akkurat her, er inntrykket mitt at slike endinger fremdeles realiseres også blant unge språkbrukere fra

bygdene i Romsdal, som i «*to saue*» (Sandøy, 2011, s. 48). Utenom de 2 treffa *dele* i *begge dele* var det ingen treff på *e*-ending i 2021. Jeg oppfatter at i uttrykket *begge dele*, er det vanlig med *e*-ending, men at de fleste har tradisjonell *a*-ending ellers (eks: *verdensdela*), slik som informant #2. At man velger en tilpassa variant, kan skyldes at det inngår i et uttrykk.

4.5 Samla resultat

Tabell 13 viser en kronologisk fordeling av informantenes andel tradisjonelle romsdalske trekk. De med høy prosent her er de som snakker «breiest». Den totale summen (100 %) er det totale antallet forekomster fra alle de fire språklige variablene. Det som her regnes som tradisjonelle treff er: tjukk *l*, /içe/, diftong-realiserings og *a/an*-endinger i substantiv. Informant #1 var eksempelvis 3 treff unna å oppnå 100 %, men ettersom han sa *medier*, *høst* og *lørdag* ble det 93,8 %. Tabellen inkluderer også de sosiale variablene, samt noen tilleggsopplysninger som årsmoell og barneskole. (se vedlegg 1 for utfyllende fordeling av språklige variabler).

Inf.	Kjønn	Årsmoell	Barneskole	Bydel	År	Prosent
#1	Mann	1993	Kviltorp	Øst	U 5,5	93,8 %
#9	Kvinne	1993	Kviltorp	Øst	O 5,5	93,8 %
#16	Kvinne	1993	Nordbyen	Øst	U 5,5	93,6 %
#6	Mann	1997	Kvam	Vest	U 5,5	92,0 %
#2	Mann	1991	Sellanrå	Vest	U 5,5	89,3 %
#14	Mann	1999	Kviltorp	Øst	U 5,5	84,2 %
#13	Kvinne	1995	Kviltorp	Øst	O 5,5	81,6 %
#5	Mann	1992	Kvam	Vest	U 5,5	80,9 %
#3	Mann	1991	Langmyra	Vest	O 5,5	74,5 %
#10	Mann	1991	Kviltorp	Øst	O 5,5	72,9 %
#11	Mann	1994	Nordbyen	Øst	U 5,5	71,4 %
#7	Kvinne	1996	Langmyra	Vest	O 5,5	68,5 %
#12	Kvinne	1993	Kvam	Vest	O 5,5	62,5 %
#15	Kvinne	1995	Nordbyen	Øst	O 5,5	59,4 %
#4	Kvinne	1997	Langmyra	Vest	U 5,5	58,4 %
#8	Kvinne	1997	Langmyra	Vest	O 5,5	41,4 %

4.6 Informantenes holdninger

4.6.1 Overblikk

I andre del av intervjuet var jeg ute etter informantenes holdninger til moldedialekten. For meg virka det som at samtlige informanter hadde vært inne på temaet tidligere. Noen hadde riktignok mer på hjertet og virka mer engasjert enn andre, men alt i alt synes jeg informantene viste stor interesse for moldedialekten. Svare informantene ga i denne delen av intervjuet, omhandler deres synspunkt og holdninger, og kan derfor defineres som kvalitative. Det er derfor også noe mer utfordrende å presentere funna fra denne delen på en oversiktlig måte, men jeg vil forsøke å sammenfatte en oversikt over ting som gikk igjen blant informantene. Jeg vil presentere svare kronologisk etter spørsmåla fra del 2 i intervjugaiden. Formuleringene til informantene er naturligvis ulike, men for å gi et oversiktsbilde har de blitt kategorisert etter omtrentlige like svar. Jeg vil også trekke fram konkrete eksempler fra intervjuet som jeg synes var spesielt interessante. Noen av eksempla vil fungere som utfyllende forklaringer til generelle holdninger blant informantene, mens andre eksempler vil jeg framheve fordi de skilte seg fra de andre.

4.6.2 Tilpassing og endringer i eget språk

To av informantene svarte klart «nei» på 2a, altså at de følte de aldri tilpassa språket sitt. Tre av informantene sa at de «definitivt» tilpasser seg ut fra mottaker eller etter ulike situasjoner. Resten av informantene ga uttrykk for at de stort sett snakka likt, men at de i enkelte situasjoner gjorde språklige tilpasninger. For noen hadde det mye å si hvor man befant seg, for eksempel tilpasninger fra Molde og til studiestedet, feriested eller lignende. Informant #12 sa at hun pleide å få tilbakemeldinger fra andre etter at hun hadde vært hjemme i Molde på ferie: «i perioda i har vært hjemme, har i fått kommentara fra studievenna på dialekta mi når i har dratt tilbake». Ellers var det flere informanter som sa de følte at det var nødvendig å ha språklige tilpasninger i jobbsammenheng. Det kunne være i møte med minoritetspråklige, eller i møte med barn på barnehager og skoler utafor Molde. To av informantene hadde yrker hvor de snakka mye i telefon, og begge ga uttrykk for at mottakers språk hadde stor betydning for deres egne tilpasninger. Informant #9 sa i denne sammenheng: «i føle det e enklere å snakke dialekt, til for eksempel en nordlending, enn med østlendinga». Det var også flere informanter som var inne på at de helt sikkert hadde «ubevisste» tilpasninger. Informant #8 svarte (2a): «i meine på at i ikke gjør det, men det e kanskje litt vanskelig, man bli vel subjektiv på slikt».

2b var et spørsmål som flere hadde vært innom i 2a. Samtlige informanter ga uttrykk for at de i stor grad har bevart moldedialekten. Seks av dem mente de ikke hadde hatt noen dialektendring. Fire sa de hadde gjennomgått en dialektendring som barn, som en følge av at de hadde bodd andre plasser i barnehagealder. De hadde i løpet av de første åra på barneskolen fått moldedialekt. En av disse var informant #12, som ga uttrykk for at hun hadde gått tilbake til en del «østlandske trekk» etter at hun flytta fra Molde. Resterende sa at de kanskje hadde gjort mindre tilpasninger av enkelte språktrekk i forbindelse med studier eller jobb i andre landsdeler, men at de i hovedsak hadde bevart moldedialekten. Her var det også forskjell på hvor man hadde bodd. Informanter som hadde bodd i Oslo, hadde i større grad hatt endringer i dialekten enn de informantene som hadde bodd andre steder, som eksempelvis de i Trondheim.

Da informant #1 fikk spørsmål 2b om endring av egen dialekt, tok han opp enkeltorda *grøt* og *vann*. Dette var tidlig i del 2, før jeg hadde nevnt disse orda. Han sa at han i oppveksten var vant til at han hadde enkelte ord som var «breiere» enn sine jevnaldrende. Der andre sa *grøt* og *vann*, sa han *graut* og *vatn*.

- **Informant #1:** «Som lærer, å... så har i opplevd at, altså den generasjonen under me da, dem ... der e det heilt vanlig å si *grøt* og *vann*. Eeh ... så dem har av og te vært litt spørrende te at i sir *graut* da. Ka e det liksom, flirt litt og.. Eeh.. og det har i kanskje, etter at i fikk unga sjøl og sånn ... i trur i sir oftere *graut* og *vatn* fortsatt, men at i tar me sjøl av og til i å bruke *grøt* og *vann* da»
- **Meg:** «Når du sir tar de sjøl, føle du at du egentlig har mest lyst til å si *graut* og *vatn*?»
- **Informant #1:** «Ja. At i ettertid si: åj, der sa i *vann* liksom, det... det e ikkje heilt me, altså i bør jo si *vatn*»

4.6.3 Oppfatning av moldedialekten

Hele 14 av informantene ga et positivt svar da de fikk spørsmål 2c. De sa at de synes moldedialekten var fin, og flere uttrykte at de var stolte av den. Informantene brukte også ord som «tilhørighet» og «identitet» når de beskrev forholdet til egen dialekt. De to informantene som ikke hadde et positivt svar, sa likevel ikke at moldedialekten var direkte stygg. Informant #13 sa eksempelvis følgende: «i syns den e... har sin sjarm da... nei i syns ikkje det e en superfin dialekt, i gjør ikkje det, men i vil heller ha moldedialekt enn ingen dialekt».

«Moldensere på TV» var et stikkord jeg hadde som oppfølging til 2c. Fem av informantene tok faktisk opp temaet før jeg kom så langt, og resten fikk det som oppfølgingsspørsmål. Sju av dem ga uttrykk for at de synes det var kjekt å høre moldensere på TV, og mange av dem sa at det vekke følelser, som «tilhørighet» og «stolthet». Resten av informantene sa de hadde blanda følelser om moldedialekten på TV. Noen brukte ord som «flaut» og «rart», men at det samtidig vakte positive følelser, som «tilhørighet». Noen ga også uttrykk for at de ble skuffet hvis de hørte moldensere som hadde lagt om for mye.

Seks av informantene tok opp etterligning på spørsmål 2d. Det var i utgangspunktet ikke forventet, men samtidig interessant at så mange tok det opp. Det var tydelig at mange av informantene hadde opplevd at mennesker rundt om har gjort forsøk på å etterligne moldedialekten. I denne sammenheng var det også mange som uttrykte at de synes forsøkene var dårlige, og flere kommenterte at de mente dette måtte skyldes tonefallet. Ellers var ord som *i* og *fole* nevnt som hyppige ord etterlignerne framheva. Fem av informantene sa de ofte ble «beskyldt» for å være trøndere. Fem av informantene hadde inntrykk av at mennesker fra andre landsdeler oppfatta moldedialekten som «treig» og «monoton», og noe som enkelte også trakk fram som et virkemiddel i de nevnte etterligningene. Ellers var det varierende hvordan informantene oppfatta folk fra andre landsdelers holdninger til moldedialekten. Noen hadde inntrykk av at folk synes den var fin, andre hadde inntrykk av at de synes dialekten var stygg, mens noen sa de hadde et nøytralt eller blanda inntrykk.

Informant #9 sa at hun kanskje til og med prøvde å gjøre noe for å endre på treghetsstempelen moldedialekten har fått:

«i har jo på en måte en liten fornemmelse om at moldedialekta e litt treig, at det e litt monotont. Ehm... å det kan, det kan faktisk hende at i prøve å veie opp litt for det da, å ha litt meir pitch i... ehm... når i prate. At det litt meir, altså om det e håndbevegelsa eller om det går litt meir opp og ned, om det e mye meir innlevelse sånn sett... kan det være».

Når det gjaldt informantenes inntrykk av andre moldenseres holdning til deres språk, sa halvparten at de bruker eller har fått høre at de snakker «pent». Fire av informantene hadde en oppfatning om at deres språk var noe «breiere» enn andre jevnaldrende moldensere. Fire av informantene sa at de kunne bruke «breiere» ord og uttrykk for å uttrykke humor. De sa de

kunne bruke det som intern humor, og gjerne i sammenhenger hvor de var med mennesker utafør Romsdal. Informant #9 sa: «det e litt kjekt at ingen forstår ord og uttrykk vi sir, man føle se liksom litt unik». Informant #6 sa: «i føle jo at i sir enkelte ord bare fordi det e komisk å si dem orda da... man blir liksom flirt med, og av» om det å benytte seg av enkelte «breiere» ord og uttrykk. Denne breiere varianten ble av flere omtalt som «fræning».

På spørsmål 2e var det flere som uoppfordret tok opp variabel 2, /içe/ – /ike/. I de fleste tilfeller fikk jeg inntrykk av at informantene mente det var /içe/ som var det «riktige» for moldedialekten. Informant #14 hadde ei anna oppfatting: «i har en dårlig uvane med å si ikkje [...] som veldig mange legg merke til da. Å det e jo ikkje vanlig i moldedialekta». Informant #14 var den yngste av informantene (født i 1999), noe som selvfølgelig kan ha betydning for akkurat det inntrykket.

5 DISKUSJON

5.1 Gamle språktrekk i ny form

5.1.1 Sosiolektenes utjevning

Rød (2014) konkluderte: «Frekvensen av høgstatusvariantar er høgare i materialet frå 1989 enn i materialet frå 2013» (s. 116). Med høystatusvarianter mente hun da blant annet *jæi*, *di*, og *er*-endinger i substantiv og verb i presens. Nå hadde riktignok ikke jeg med personlig pronomen som språklige variabler, men det ville vært 0 treff på både *jæi* (1. person entall subjeksform) og *di* (3. person flertall) blant informantene i denne oppgava, for samtlige av dem sa *i* og *dem*. Med bakgrunn i disse variablene kan man si at høystatussosiolekten definitivt ikke eksisterer i 2021. Et annet argument er at det var lite ved personopplysningene hos de aktuelle informantene med språktrekk som /ike/ og tynn *l*, som indikerte at de skilte seg sosioøkonomisk fra de andre informantene. For eksempel var det ikke slik at de to nevnte informantene (#4 og #8) med høy realisering av tynn *l*, sa det for å markere rikdom, utdanningsnivå eller lignende. Det er utfordrende å argumentere for at disse språklige trekkene er av samme opphav som den tradisjonelle høystatussosiolekten, ettersom det er så stor aldersforskjell til de som sist (beviselig) snakka den. Hvis man tar utgangspunkt i at pronomenet *jæi* var kanskje det mest definerende trekket for høystatussosiolekten, kan man se på utviklinga av *jæi* blant moldensere som eksempel. Informantene som sa *jæi* i 1989 var født i åra 1910–1920. I 2013 var det to

informanter født i 1929 og 1939 som hadde rundt 25–30 % realisering av *jæi*. Det var ikke ett eneste treff på *jæi* hos den yngre informantgruppa (født 1973) i 1989, og heller ikke ett treff hos informantgruppene «middelaldrene» (født 1963–1973) og «yngre» (født 1997) i 2013 (Rød 2014, s. 155–158). Tendensen er også slik for andre språklige trekk. Nødtvedts yngre informantgruppe (født 1973), Røds middelaldrende informantgruppe (født 1963–1973) og de yngste i Røds «eldre gruppe» (født på 1940-tallet) har totalt svært få treff på trekk som minner om den gamle høystatussosiolenkten. Det virker som at generasjonene født på 1940-tallet og fram til 1973 snakker «breiere» enn de tidligere generasjonene. Tendensen var at yngre språkbrukere i 1989 snakka «breiere» enn den eldre generasjonen, ut fra Nødtvedts språklige variabler. Med funna til Nødtvedt (1991) og Rød (2014) kan man tidfeste sammenfallet til ei bydialekt forholdsvis bra. Det er ingen bevis på at moldensere født etter 1973 har hatt en høystatussosiolenkt. Elimineringen av de tradisjonelle sosiolenktene «dannet talemål» og «gatespråk» i tiårene etter 1980-tallet samsvarer også godt med den generelle utviklinga ellers i Norge (Hårstad, 2010, s. 341–342). En annen markant forskjell fra 1989 til 2021 var oppfatninga av at det fantes et «gatespråk» og «et finere språk» i Molde. I 1989 var det ifølge Nødtvedt (1991, s. 161) flere av informantene som eksplisitt nevnte de to ulike sosiolenktene. En slik oppfatning var det ingen som ga uttrykk for at de hadde i mine intervju. Noen av informantene nevnte at de hadde blitt fortalt at det var slik tidligere, men ingen ga uttrykk for et språklig todelt Molde i 2021. Det forsterker det jeg skrev i 2.3, altså at det ikke eksisterer en språklig todeling som det gjorde før i tida.

5.1.2 Nye tendenser

Selv om de tradisjonelle sosiolenktene i norske byer har blitt utjevna de siste tiårene, finner man likevel at språklige trekk som minner om høystatussosiolenkten er på vei tilbake. Eksempelvis var frekvensen av /ike/ langt høyere i 2013 enn i 1989, og var i 2021 den språklige variabelen som var jevnest fordelt. Som tabell 5 viser, er frekvensen av /ike/ stigende. I 1989 var bruken kun på 2,3 %, i 2013 på 25,2 % og i 2021 var det 43 % på /ike/. Da Rød gjorde nye lydopptak i 2013, var det oppsiktsvekkende resultater, særlig fra den yngre generasjonen. Blant Røds informanter født i 1997 var det 78 % som sa /ike/, et trekk man tidligere har assosiert med høystatussosiolenkten. Det samme gjelder for denne oppgava, hvor det er tydelig at enkelte språktrekk som kan minne om en tradisjonell høystatussosiolenkt er tilbake. De fire språklige variablene i denne oppgava har alle minimum to alternativ, hvor ett av alternativa ligger nært standardtalemål og det andre romsdalsk. Tynn *l*, /ike/, monoftonger og *er/ene*-endelser på

substantiv i flertall er de trekka som tilsvarer standardtalemål, og også trekk som tidligere (av blant annet Nødtvedt og Rød) har blitt definert som høystatusstrekk. Er det da slik at høystatussosiolekten er på vei tilbake? Det er lite trolig. Nedafor vil jeg argumentere for hvorfor dette må skyldes andre årsaker.

Labov (1972) skrev: «children do not speak like their parents» (s. 304). Denne oppfatninga, at foreldre egentlig ikke har så stor påvirkning på språket til barna, er allment akseptert blant sosiolingvister. Flere studier (se f.eks. Bugge, 2015, s. 252) viser at språklige påvirkninger ungdom får, kommer heller fra andre jevnaldrende og ikke fra foreldre. Man kan sammenligne språk med mote. Ungdom vil ofte kle seg likt og høre på den samme musikken som annen ungdom. Det samme argumentet vil også gjelde, og kanskje ytterligere forsterkes, når man ser på beste- og oldeforeldres påvirkning, både på mote og språk. For informantene mine født på 1990-tallet må man tilbake til beste- og oldeforeldregenerasjonene for å finne språkbrukere med høystatussosiolekten. Med bakgrunn i dette, er det da utenkelig at mine informanter, og for så vidt også Røds informantgruppe født i 1997, skal ha latt seg påvirke av språkbrukere med høystatussosiolekten i Molde. Det må derfor være ei anna forklaring.

Å peke på en nøyaktig årsak til opphavet til språkendringer er en krevende øvelse, særlig fordi det er vanskelig å si hvem som starta endringa. Likevel er det jo slik at noen må ha vært først, og «språkendring starter som en individuell innovasjon» (Sandøy, 2008, s. 206). For at det skal bli ei språkendring, må naturligvis flere språkbrukere ta i bruk det nye trekket om endringa skal skje. En teori Akselberg (2008, s. 163) kaller *sentrumshopping*, blir ofte benytta for å forklare hvordan bymål påvirkes av andre bymål. Med sentrumshopping mener man at språktrekk spres fra urbane sentrum til andre urbane sentrum, og kontret vil det si fra de store byene til de mindre. Denne teorien sier at de mindre byene, vil se på byene over seg i hierarkiet som språklige forbilder, og på den måten adoptere nye språktrekk. I norsk sammenheng vil det være naturlig å plassere Oslo øverst i hierarkiet, med blant annet Trondheim på nivået under. Molde finner man gjerne på nivået under der igjen, og vil si at Molde tar til seg språktrekk fra byene over. Sentrumshopping kan naturligvis gå direkte fra Oslo til Molde, og trenger ikke nødvendigvis innom Trondheim. Man kunne naturligvis inkludert flere byer på flere nivå, men det enkleste og mest relevante for denne oppgava er å forholde seg til disse to. Det er vanlig at unge moldensere flytter både til Trondheim og Oslo for jobb og studier. Daglige buss- og

flyavganger, til henholdsvis Trondheim og Oslo, er også et bevis på kontakten Molde har til de to byene. I tillegg er det selvsagt også teknologi og sosiale medier som bidrar til å forenkle kommunikasjonen mellom byene. Det er svært tenkelig at påvirkninger fra andre og større urbane sentrum kan være årsak til endringer i moldedialekten. Hårstads (2010) studie av unge språkbrukere i Trondheim viste at /ike/ hadde «blitt et reelt alternativ til tradisjonsformen /ic/ for unge trondheimere» (s. 209). Jeg finner det langt mer sannsynlig at de 71 treffa på /ike/ i min studie har spredd seg via andre urbane sentrum, som Trondheim og Oslo, enn at de har spredd seg fra tidligere generasjoner moldensere med høystatussosiølekt.

Det er tydelig at trendene fra denne oppgava har likheter til annen norsk talemålsforskning gjort de seneste åra. Trekket /ike/ ser ut til å dukke opp i flere bymål hvor det tradisjonelt sett ikke har eksistert. Gullhav (2020, s. 91) viste at /ike/ var et trekk som hadde nådd grimstaddialekten de siste tiåra. Den største forskjellen mellom hennes studie og min, var den intraindividuelle variasjonen. I Grimstad var informantene langt mer konsekvente enn moldenserne i min studie, hvor halvparten hadde treff på begge varietetene. Også i Stjørdalen er nektingsadverbet /ike/ på veg inn som en utfordrer til den tradisjonelle varietet (Lobben, 2020, s. 37). Grimstad og Stjørdal er omtrent like store som Molde, og deler nok mange likhetstrekk når det gjelder språklige påvirkninger. Bymåla har nok også der blitt preget av at nye språktrekk har utfordra de tradisjonelle. Ut fra størrelsen på disse byene vil de, i likhet med Molde, ha flere andre urbane sentrum (eks: Kristiansand, Trondheim og Oslo) over seg i bymålshierarkiet.

5.2 Betydninga av de sosiale variablene

5.2.1 Kjønn

Kjønn ga tydelige utslag i de språklige variablene. Det gjaldt særlig for «kvinner, vest». Kvinnene hadde i denne oppgava flere treff på de variablene knytta til standardtalemål, og det som ofte omtales som «penere» trekk. I språkforskning har dette tradisjonelt sett vært en vanlig tendens, hvor man blant annet har pekt på den ujevne makt- og statusfordelinga som en årsak: «Dei får ikkje markert ein sosial status gjennom yrke slik mennene har fått det. Dermed legg dei di meir vekt på språklig markering av status» (Sandøy, 1996, s. 107). Riktignok har maktfordelinga blitt utjevna de siste tiåra, så det er kanskje mindre sannsynlig at dette er årsaken i denne sammenheng. Likevel kan man finne nyere eksempler på at språklige holdninger er

ulike for menn og kvinner. Mathisen (2016, s. 114) skrev i sin masteroppgave om fredrikstaddialekten: «Flertallet av informantene mener at det er mer akseptert at gutter snakker bred dialekt enn at jenter gjør det, og guttene rapporterer også flere tradisjonelle språktrekk enn jentene» (s. 114). I mine intervju stilte jeg ingen eksplisitte spørsmål om kjønn, men informant #4 sa at hun opplevde moldedialekten som «maskulin» og østlandsk «feminin». Uttalelsen til informant #4 stemmer godt med andre funn, som eksempelvis Hårstad & Opsahl (2013, s. 81), som også viser at tradisjonell dialektbruk ofte knyttes til «maskulinitet». Det er også vanlig i flere nyere studier (Hårstad, 2010, s. 309; Hårstad & Opsahl, 2013, s. 80–81) at menn har flere språklige trekk som er av den «breie», tradisjonelle varietet, men de påpeker samtidig at det også er store variasjoner internt for menn. Det er også noe som ligner på resultatene fra denne oppgava. Informant #10 sin realisering av /ike/ er et eksempel på det, da det står i kontrast til resten av mennene. På kvinnesida er informant #9 og #16 eksempler som har et høyt antall treff på de tradisjonelle trekkene. Det er derfor viktig å huske at det hovedsakelig er de to kvinnelige informantene #4 og #8 som påvirker kjønnsvariabelen i denne oppgava. I tabell 13 kan man se at informant #4 og #8 er de med færrest tradisjonelle trekk. Informant #4 med 58,4 % tradisjonelle trekk, og informant #8 med 41,4 %, og dermed den eneste under 50 %.

Hos Nødtvedt (1991, s. 158) var det slik at kvinnene i den yngre informantgruppa, i større grad enn mennene, ga negative svar da de fikk spørsmål om sitt syn på moldedialekten. Blant mine informanter var de to som ikke ga et tydelig positivt svar på 2c kvinner. Ut fra resultatene til «kvinner vest» (og konkret informant #4 og #8), ville man kanskje forvente at de var av dem som ikke ga et positivt svar på 2c, men både informant #4 og #8 ga tydelig uttrykk for at de var stolte over dialekten sin. Begge de kvinnene (#13 og #15) som ikke var direkte positive til moldedialekten, kom fra østre bydel og hadde flere tradisjonelle trekk enn informant #4 og #8. De uttrykte holdningene så ikke ut til å ha noen påvirkning på den faktiske språkbruken til informant #13 og #15.

5.2.2 Bydel

Den sosiale variabelen bydel viste at informantene fra den østre sida av byen hadde flere treff på de tradisjonelle trekkene. Ut fra det som tidligere har blitt skrevet om de språklige sosiolektenes utjevning, skulle man kanskje tro at det ikke skulle skille så mye mellom øst og vest. Tidligere har det vært skrevet om et språklig geografisk skille i Molde. Vestad (2006) påpeker at de østre

bydelene Kviltorp, Øvre Berg, Bergmo og Fuglset ble bygd på 50- og 60-tallet, og i disse bydelene «[...] fanst det mange innflyttarar frå bygde-Romsdal, og hadde romsdalsnamn som Stavik, Tornes, Farstad, Gjerde, Hostad og Beinset». Vestad (2006) forklarer videre at for disse innflytterne var språket som ble snakka på gårdene i de nevnte bydelene langt «nærmere» enn bydialekten de hadde lenger vest. De østre bydelene var altså «bygda» på 1950-tallet, og det er derfor ikke unaturlig at det ble et språklig skille til bymålet i sentrum. For mine informanter som vokste opp på slutten av 90- og på 2000-tallet var disse bydelene nettopp blitt bydeler, på grunn av et voksende sentrum. Selv om det mulig var et tydeligere språklig bydelsskille for foreldregenerasjonen til informantene mine, er det vanskelig å bruke de samme argumenta for 90-tallsgenerasjonen. Vi har sett eksempler på informanter som har pekt på foreldres sterke meninger om «riktig moldedialekt», men samtidig har jeg vist til argumenter om at foreldre i liten grad har påvirket barnas språk. I 2013 var det ikke slik at ungdommer på øst hadde flere tradisjonelle trekk enn ungdommene på vest (Rød, 2014, s. 126). For variabelen /ike/ var det heller motsatt, den hadde flere treff i øst enn vest. Rød (2014, s. 127) viste at det var språklige forskjeller mellom de to bydelene, men at trendene i de ulike språklige variablene ikke var konsekvent «breiere» eller «penere» hverken den ene eller andre veien.

Hovedårsaken til forskjellen i bydelsvariabelen i 2021 er nok, som i likhet med kjønnsvariabelen, på grunn av informant #4 og #8. Ser man vekk fra ytterpunktene i tabell 13, ser man at bydelene er jevnt fordelt ellers i tabellen. Informant #6 fra vest har 92 % treff på tradisjonelle trekk, mens #15 i øst har kun 59,4 %. Det blir vanskelig å konkludere med at bydel øst generelt sett har flere tradisjonelle trekk enn bydel vest. Det kan riktignok være slik at selv om de østre bydelene nå er blitt en del av byen, er de fortsatt nærmere «bygda», og med en mer «gradvis» overgang til bygd enn det vestsida kanskje har. Det har jo også oppstått ytterligere «nyere» bydeler på østsida, som eksempelvis Nordbyen, Årølia og Røbekk. I det tilfellet kan jo Vestads (2006) argument forskyves til de tiåra disse bydelene oppsto. Men som sagt tror jeg ikke denne variabelen er representativ, og at forskjellene skyldes avvika.

5.2.3 År utenbys

Antall år utenbys hadde liten innvirkning på variabel 1, 3b og 4, men gjorde utslag på variabel 2 og 3a. Det kan skyldes en naturlig forklaring. Tjukk *l* og variabelorda med *ei*-diftong realiseres også i østlandsk, hvert fall i sørøstlandsk. Det gjør ikke /içe/ og variabelorda for *au*-

diftongen. På den måten vil /içe/ og /au/ bli mer saliente trekk enn de andre variablene, og da stikke seg tydeligere ut i sammenhenger hvor man omgås andre språkbrukere som ikke har de trekka. Om det er for å unngå å skille seg ut, unngå misforståelser eller andre ting er ikke lett å si noe om. Uansett er det nok ikke tilfeldig at det var akkurat disse trekka som skilte seg ut for variabelen «år utenbys». Det skal riktignok sies at «år utenbys» ikke er ensbetydende med å bo på Østlandet, men også i byer som Trondheim og Bergen finner man (student)miljøer som ofte preges av østlendinger. Informant #7 påpekte akkurat dette da hun flytta til Bergen som student, og hun var en av dem med høyt antall treff på /ike/ og /ø/.

5.2.4 Tydeligheten av de sosiale variablene

De sosiale variablene jeg valgte i denne oppgava, var enkle å kategorisere. De er alle enten kvinne/mann, øst/vest eller over/under 5 år utenbys. Som vi har sett, har det vært tydelige forskjeller mellom gruppene. Samtidig har vi også sett at det har vært interindividuell variasjon internt i gruppene. I gruppa «menn, øst» var det stor variasjon fra informant #1 til informant #10. Førstnevnte hadde 100 % realisering av /içe/, mens informant #10 hadde 100 % realisering av /ike/. I dette eksempelet er det egentlig vanskelig å argumentere for at variablene kjønn og bydel spiller noen rolle, fordi det er så store variasjoner internt i gruppa. Så selv om de sosiale variablene ga utslag i resultatene mine, kan det skyldes andre årsaksforhold. Det kan være variabler jeg ikke har tatt med, eller en mer kompleks sammensetning av flere årsaker. Det at det i tillegg var en høy grad av intraindividuell variasjon hos enkelte informanter, kan tyde på at det nettopp er et mer komplekst årsaksforhold enn eksempelvis variabler som kjønn og bydel. Diverse samfunnsgrupper er ikke like tydelig inndelt som de har vært tidligere. I dag har enkeltindividene større spillerom til å markere tilhørighet eller avstand gjennom ulike markører, som for eksempel språk. Et konkret eksempel er at språklige forskjeller mellom kjønn har blitt mindre (jf. Bugge, 2015, s. 72). Slike samfunnsutviklinger er naturligvis en årsak til utviklinga av den mer individorienterte sosiolingvistikken som ble nevnt tidligere (1.3).

5.3 Holdninger til moldedialekten

Sammenligna med flere andre land er det en høy grad av dialektaksept i Norge (Vangsnes, 2013, s. 50). Slik har det ikke alltid vært, og man skal ikke så langt tilbake for å finne tegn til akkurat det. I 2009 satte sportsanker Ingrid Stenvold i gang en stor språkdebatt da hun brukte sin egen dialekt på Dagsrevyen, noe pensjonert språkprofessor Finn Erik Vinje mente var «helt

vanvittig» (Ovind et al., 2009). Unn Røyneland (2017) skriver: «Brukere av stigmatiserte dialekter føler det kanskje også slik i dag i møtet med byen eller med nye sosiale arenaer, men generelt har det norske klimaet endret seg mye sia 1970-tallet» (s. 97). Røyneland (2017) peker også på «den såkalte dialektbølgen» som et slags vendepunkt for den generelle holdningsendringa til dialekter i Norge (s. 97). Det stemmer godt overens med holdningsforskjellen mellom informantene til Nødtvedt i 1989 til mine informanter i 2021. Som jeg har vært inne på tidligere, var de aller fleste stolte og glade i moldedialekten. I forbindelse med økt dialektaksept, virker det som at det også har ført til at det er mindre toleranse for å «knote» (jf. Molde, 2007). For nesten 40 år sia beskrev Venås (1982, s. 254) om en motsatt holdning, altså at folk ville snakke i samsvar med prestisjeformer. På dette punktet kan man se en tydelig forskjell i Nødtvedts eldre og yngre gruppe. Da de eldste informantene fikk spørsmål om moldensere på TV, svarte de blant annet: «[...] dei kan gjerne moderere seg litt» og at de burde snakke «finere» (Nødtvedt, 1991, s. 157, 159). Hos ungdommene var det totalt motsatt: «[...] dumt viss vedkommende prøver å pynte på dialekten. Då blir det kvalmt!» (Nødtvedt, 1991, s. 159). Denne holdningsendringa samsvarer godt med det Venås (1982) og Molde (2007) beskriver.

Hovedinntrykket mitt er at moldensere i dag er langt mer positive til moldedialekten enn det de var i 1989, også mer positive enn ungdomsgruppa til Nødtvedt. Hos Nødtvedt (1991, s. 158) ble det annet sagt «innmari stygg dialekt», «ekkelig å høyre på» og lignende dystre kommentarer. Blant mine informanter var det ingen som hadde kommentarer av den sorten, det nærmeste var det tidligere nevnte eksempelet fra informant #13 («ingen superfin dialekt»). Det som derimot kanskje var litt paradoksalt, var at flere av mine informanter sa at de synes det var flaut å høre moldensere på TV, til tross for at de synes dialekten var fin. Selv om informantene i 2021 kanskje ikke brukte like negativt ladde ord som i 1989, var holdningene til knot lik den yngre generasjonen hos Nødtvedt. Ingen av informantene mine brukte riktignok begrepet «knot» eksplisitt, men at folk «la om» likte de dårlig. Under temaet «moldensere på TV» var det flere av informantene i 2021 som tok opp et aktuelt og konkret eksempel. Denne våren har moldenseren Linnea Myrhe og vestnesingen Bernt Hulsker figurert i diverse mediekkanaler. Av de informantene som nevnte de to, mente de fleste at Myrhe var et godt eksempel på en «klassisk moldenser», mens Hulskers språk var prega av knot. Hulsker har også nylig fått kritikk for dette i Romsdals Budstikke (2021). Informant #9, som selv gjorde bevisste grep for

å «piffe opp» moldedialekten, synes derimot Hulsker gjorde en god figur, mens Myhre framsto som «den typiske monotone og kjedelige moldenseren».

Det kunne også virke som at flere av informantene var selvkritiske til når de selv knotet, som eksempelet hvor informant #1 brukte beskrivelsen «tar seg selv» i å si *grøt* og *vann*. Informant #12 var i starten skeptisk til om hun oppfylte krava som informant da jeg først kontakta henne: «Jeg har jo ikke så veldig moldedialekt da, så vet ikke om jeg er den beste informanten» (skriftlig). Da jeg spurte om hun definerte seg som moldenser og sa *i*, ga hun et klart ja. Hun hadde også gått alle sine 13 år på skole i Molde. Flere av informantene som sa /ike/, sa at de ofte de fikk påpekninger fra andre moldensere på at /içe/ er det «riktige» i moldedialekten. At /ike/ blir sett på som knot, vitner om sterke språklige holdninger som kanskje også har bidratt til å bremse spredninga av språktrekket. Det er derfor interessant at oppfatninga til informant #14 var motsatt sammenligna med resten, og særlig interessant fordi han var den yngste. Røyneland (2017, s. 96–97) skriver at med økt dialektaksept vil også dialektnivelleringen øke, og at nye språktrekk som nivelleres, til slutt ikke vil oppleves som knot. Hvis holdninga informant #14 beskriver stemmer, vil det være et eksempel på at /ike/ ikke lengre blir sett på som knot. Hvis det også går dit at de moldenserne som sier /içe/ får høre at det er «feil», heller det trolig mot at det blir vanskelig for /içe/ å overleve i moldedialekten.

5.4 Veien videre

Det er vanskelig å spå hvordan moldedialekten vil utvikle seg. Det blir interessant å følge utviklinga for de neste generasjonene. Ut fra resultata i denne oppgava, samt utviklinga fra Nødtvedt (1991) og Rød (2014), kan man jo kanskje se enkelte antydninger. Som jeg har vært inne på, er variabel 2 den mest jevne, og halvparten av har intraindividuell variasjon på dette trekket. Fra 1989 har utviklinga vist en nedgang for /içe/ og en økning for /ike/. Hvis denne utviklingskurven fortsetter, kan det hende at /ike/ snart er den dominerende varietetet i Molde, og kanskje til og med at /içe/ på sikt vil forsvinne. Legger man til holdningene som informant #14 beskrev, styrker det argumentet om at /ike/ snart vil være den dominerende varianten. På samme måte virker det også som at monoftongering av /au/ til /ø/, som i *grøt* og *løs*, er det mest vanlige blant unge moldensere i 2021, og man kan kanskje også forvente at det blir færre og færre som har realisering av /au/ i de orda med et østlandsk alternativ.

Når det gjelder ei-diftongen, er det blitt gjort funn av monoftongering der ei-diftongen tradisjonelt sett står sterkt. Lobben (2020, s. 49) observerte at enkelte stjørdalinger uttalte ordet *mer*, altså uten diftong. Hårstad (2010, s. 191) skriver også om dette ti år tidligere om språket til unge trondheimere: «Nær tre firedeler av den yngste informantgruppen oppga her at de bruker varianten *hele*, og dette stemmer godt med det vi finner i informantsamtalene». Blant mine funn var moldenserne langt mer konsekvente, og med kun 2 treff er det er lite som tyder på at tilsvarende monoftongering vil nå Molde med det første. Når det er sagt, vil jeg ikke utelukke at monoftongering av /ei/ kan nå moldedialekten etter hvert. Ifølge teorien om sentrumshopping kan det jo tenkes at trekket kan komme til Molde i og med at det har blitt realisert i Trondheim, og enda ferskere i Stjørdalen, som av størrelse ligner Molde. For substantiv brukte de aller fleste informantene fortsatt *a/an*-endinger. Med et, og et halvveis, unntak er det lite trolig at moldensere vil begynne med *er/ene*-endinger. Et annet argument er jo også at moldedialektens substantivsystem er så enkelt at det vil være rart om man skal gå over til en mer kompleks variant. Tynn *l* er den variabelen jeg er mest spent på hos de neste generasjonene moldensere. Etter at jeg starta med denne oppgava, har jeg registrert tynne *l*-er hos flere moldensere, da særlig blant ungdommer.

6 OPPSUMMERING

Denne masteroppgava har forsøkt å kartlegge moldedialekten i 2021 ved hjelp av 16 moldensere født på 1990-tallet. Jeg har sett på distribusjonen av fire språklige variabler i lys av de sosiale variablene kjønn, bydel og år utenbys. Som jeg har vært inne på, særlig i kapittel 4 og 5, viste det seg at de sosiale variablene ga utslag i noen språklige variabler, men ikke alle. Og selv om man kunne se trender blant de sosiale variablene, var det høy grad av intern variasjon innad i de respektive informantgruppene. Det var også høy grad av variasjon internt for enkelte språkbrukere, da særlig ved variabel 2. For eksempel hadde informant #3 like mange treff på /ike/ og /içe/. Variabel 2 var den jevneste av variabelen, og halvparten av informantene brukte i løpet av intervjuet begge varietetene.

Hvis jeg skal trekke fram det jeg personlig synes er det viktigste bidraget med denne studien, må det være funnet av tynn *l*. Trekket var sist dokumentert i 1989 (Nødtvedt, 1991), men nyere arbeid og studier (Rød, 2014; Sandøy, 2011) har påstått at trekket ikke eksisterer i moldedialekten. Men selv om jeg har vist at trekket er tilbake, har jeg samtidig argumentert for at språktrekket ikke kommer fra det som tidligere har blitt omtalt som en høystatussosiolekt. Tynn *l*, og de andre språktrekka som man kan knytte til standardtalemål, blir ikke brukt som markører for høy status slik som de ble tidligere. Grunnen til at trekka er tilbake i moldedialekten, er nok heller dialektnivellering og at moldedialekten tar til seg språklige trekk fra større urbane sentrum.

I intervjuet ble det også spurt om informantenes holdninger til moldedialekten. De fleste informantene hadde mye på hjertet i denne delen av intervjuet, og det var tydelig at de hadde reflektert over temaet ved tidligere anledninger. De fleste sa her at de er stolte over dialekten sin og at de var bevisste på å bevare den selv om de oppholdt seg utenfor Molde. Likevel var det også noen som poengterte at de ble litt flau i sammenhenger hvor de hørte moldedialekten på TV, men flere kommenterte at de mislikte hvis folk «knotet» til moldedialekten.

Både de nye språktrekka og funna fra holdningsdelen av intervjuet er trender som samsvarer med annen forskning de seneste åra. I de fleste norske byer har de tradisjonelle høy- og lavstatusdialektene blitt utjevna. Samtidig er det flere bymål rundt om i landet som tar til seg enkelte nye trekk. Hvordan denne utviklinga vil fortsette, vil bli spennende å følge framover.

Ut fra funna mine er jeg særlig spent på språket til moldensere født etter 1999. Stemmer holdningene som informant #14 beskrev? Vil /ike/ bli den dominerende varianten? Vil man få flere treff på tynn *l* og kanskje etter hvert også enkelte ord med monoftongering av ei-diftongen? Vil det være noe forskjell mellom øst og vest og kvinner og menn, eller vil den største forskjellen være knytta til andre variabler, som er av den individorienterte sorten? Spørsmåla er mange. Som snart, forhåpentligvis, ferdigutdanna norsklektor bosatt i Molde, skal det bli spennende å følge med!

7 LITTERATUR

- Abrahamsen, O. A. (1994). *1940-1964 : krig - gjenoppbygging- vekst* (Bd. 4). Molde kommune.
- Akselberg, G. (2008). Talevariasjon i Noreg. I U. R. H. S. B. Mæhlum (Red.), *Språkmøte: innføring i sosiolingvistik* (s. 149-166). Cappelen Akademisk Forlag.
- Anderson, R. (2010). Medvitne og umedviten haldningar til bergensk, austlandsk og strilemål hjå ungdomar i Åsane. *Danske talesprog*, 10, 80-107.
- Bugge, E. (2015). *Språktradering i Bolsøy: En variasjonslingvistisk analyse med vekt på familietilhørighet som sosial variabel* [Doktoravhandling]. Universitetet i Bergen.
- de Seve, N. (1992a). *1838-1916 : eksportby, turistby, industriby* (2. utg., Bd. 2). Molde kommune.
- de Seve, N. (1992b). *Før året 1838 : ladested og kjøpstad* (2. utg., Bd. 1). Molde kommune.
- Gullhav, H. M. (2020). *Grimstaddialekten i utvikling : en undersøkelse av enkelte talespråklige trekk i grimstaddialekten* [Masteroppgave, Universitetet i Agder]. AURA. <https://hdl.handle.net/11250/2683841>
- Heide, E. (2020). Kva skjer med talemålet i Oslo og på Austlandet? Ein litteraturkritikk. *Norsk Lingvistisk Tidsskrift*, 38(2).
- Hudson, R. A. (1996). *Sociolinguistics* (2. utg.). Cambridge University Press.
- Hårstad, S. (2010). *Unge språkbrukerei gammel by: En sosiolingvistisk studie av ungdomstalemål i Trondheim* [Doktoravhandling, Norges teknisk-naturvitenskapelige universitet]. NTNU Open. https://ntnuopen.ntnu.no/ntnu-xmlui/bitstream/handle/11250/243705/359563_FULLTEXT01.pdf?sequence=1
- Hårstad, S., Lohndal, T. & Mæhlum, B. (2017). *Innganger til språkvitenskap : teori, metode og faghistorie*. Cappelen Damm akademisk.
- Hårstad, S. & Opsahl, T. (2013). *Språk i byen: Utviklingslinjer i urbane språkmiljøer i Norge*. Fagbokforl.
- Johannessen, J. B. (2015). Oslo-språket de siste to hundre år. I H. Sandøy (Red.), *Talemål etter 1800. Norsk i jamføring med andre nordiske språk* (s. 269-300). Novus forl.
- Johannessen, J. B. & Hagen, K. (2008). *Språk i Oslo: Ny forskning omkring talespråk*. Novus.
- Kringstad, K. B. (2019, 3. feb.). *molde dialekt* [Videoklipp]. Youtube. <https://www.youtube.com/watch?v=hAizd9FvJmA&t=2s>
- Labov, W. (1963). The Social Motivation of a Sound Change. *Word (Worcester)*, 19(3), 273-309. <https://doi.org/10.1080/00437956.1963.11659799>
- Labov, W. (1972). Some principles of linguistic methodology. *Language in society*, 1(1), 97-120. <https://doi.org/https://doi.org/10.1017/S0047404500006576>
- Lobben, S. (2020). *Talemålsendring i rurale Stjørdal* [Masteroppgave, Universitetet i Oslo]. DUO. <http://urn.nb.no/URN:NBN:no-82354>
- Mathisen, M. (2016). *En sosiolingvistisk undersøkelse av språktrekk og språkholdninger blant ungdom i Fredrikstad* [Masteroppgave, Høgskolen i Sørøst-Norge]. USN. <http://hdl.handle.net/11250/2468616>
- Molde, E. B. (2007). *Knot. Omgrepet, definisjonane og førestellingane* [Masteroppgave, Universitetet i Bergen]. BORA. https://bora.uib.no/bora-xmlui/bitstream/handle/1956/5475/Masteroppgave_Molde.pdf?sequence=1&isAllowed=y
- Mæhlum, B. (2009). Standardtalemål? Naturligvis! En argumentasjon for eksistensen av et norsk standardtalemål. *Norsk Lingvistisk Tidsskrift*, 27(1), 7-26.
- Nødtvedt, A. F. (1991). *Molde bymål: språklege variasjonar hos eldre og yngre brukarar* [Hovedoppgave]. Universitetet i Trondheim.

- Ovind, J., Samdal, M. & Tjersland, J. (2009, 16. des). Ingerid Stenvolds språk vekker harme. VG. <https://www.vg.no/rampelys/i/o42gK/ingerid-stenvolds-spraak-vekker-harme>
- Pedersen, K. M. (1991). Selvrapporering - kan det brukes til noget? *Dansk folkemål*, 33(4), 111-121.
- Ringdal, K. (2018). *Enhet og mangfold : samfunnsvitenskapelig forskning og kvantitativ metode* (4. utg.). Fagbokforl.
- Romsdals Budstikke. (2021, 22. april 2021). Christian Gauseth om Bernt Hulsker sin dialekt. <https://www.rbnett.no/video/article23773214.ece>
- Rød, H. M. (2014). *Molde bymål. Ein kvantitativ korrelasjonsstudie i verkeleg tid* [Masteroppgave, Universitetet i Bergen]. BORA. <https://hdl.handle.net/1956/8310>
- Røyneland, U. (2017). Hva skal til for å høres ut som du hører til? Forestillinger om dialektale identiteter i det senmoderne Norge. *Nordica Helsingiensia*, 48, 91-106. <http://urn.nb.no/URN:NBN:no-61863>
- Sandøy, H. (1996). *Talemål* (2. utg.). Novus forl.
- Sandøy, H. (2008). Språkendring. I U. R. G. A. B. Mæhlum (Red.), *Språkmøte: innføring i sosiolingvistikk* (s. 195-220). Cappelen Akademisk Forlag.
- Sandøy, H. (2009). Standardtalemål? Ja, men... *Norsk Lingvistisk Tidsskrift*, 27(1), 27-47.
- Sandøy, H. (2011). *Romsdalsk språkhistorie : frå runer til sms - og vel så det*. Novus forl.
- Sandøy, H., Akselberg, G. & Kristoffersen, G. (2007). Dialektendringsprosessar. Prosjektskisse. <https://folk.uib.no/hnohs/DEP/Prosjektbeskriving,%20Dialektendringsprosessar.pdf>
- Skjekkeland, M. (2005). *Dialektar i Noreg: Tradisjon og fornying*. Høyskoleforl.
- Statistisk sentralbyrå. (2020a). *Molde (Møre og Romsdal)*. Statistisk sentralbyrå. Hentet 03. mars 2021 fra <https://www.ssb.no/kommunefakta/molde>
- Statistisk sentralbyrå. (2020b). *Tettsteders befolkning og areal*. Statistisk sentralbyrå. Hentet 03. mars 2021 fra <https://www.ssb.no/befteft>
- Tjora, A. H. (2017). *Kvalitative forskningsmetoder i praksis* (3. utg.). Gyldendal akademisk.
- Trudgill, P. (1972). Sex, covert prestige and linguistic change in the urban British English of Norwich. I *Language in society* (Bd. 1, s. 179-195). Cambridge University Press. <https://doi.org/10.1017/S0047404500000488>
- Van Herk, G. (2012). *What Is Sociolinguistics?* John Wiley & Sons, Incorporated. <http://ebookcentral.proquest.com/lib/ntnu/detail.action?docID=849921>
- Vangsnes, Ø. A. (2013). *Språkleg toleranse i Noreg: Norge, for faen!* Det Norske Samlaget. <https://hdl.handle.net/10037/20534>
- Venås, K. (1982). *Mål og miljø : innføring i sosiolingvistikk eller språksosiologi*. Novus forl.
- Venås, K. & Skjekkeland, M. (2021). Dialekter i Norge. I M. Skjekkeland (Red.), *SNL*. https://snl.no/dialekter_i_Norge
- Vestad, J. P. (2006, 20. april 2021). Moldedialekt før og no. *Molde bymuseum*. http://www.moldebymuseum.no/innhold/artikler/Glimt_fra_Moldehistorien/Moldedialekt_f%5Boe%5Dr_og_no/tekst.html
- Vestad, J. P. (2008). *Moldeordlista*. Skrift og tale.

8 VEDLEGG

8.1 Vedlegg 1: Resultatoversikt på individnivå

Inf	K	B	År	V1		V2		V3				V4		
				[ɹ]	[ɹ̥]	/tʃe/	/ike/	/au/	/ø/	/e/	/e/	-a/an	-er/ene	-e
#1	M	Ø	U	12	0	9	0	2	2	8	0	15	1	0
#2	M	V	U	10	0	9	0	1	3	12	1	10	1	1
#3	M	V	O	16	1	5	5	0	4	8	0	9	3	0
#4	K	V	U	9	11	1	7	0	4	9	0	12	0	0
#5	M	V	U	15	3	12	6	1	3	10	0	13	0	0
#6	M	V	U	15	1	13	0	1	3	9	0	8	0	0
#7	K	V	O	17	1	2	12	0	4	8	0	10	0	0
#8	K	V	O	2	12	2	8	0	4	8	0	5	0	0
#9	K	Ø	O	12	0	10	0	1	3	11	0	12	0	0
#10	M	Ø	O	12	0	0	9	1	3	10	0	12	1	0
#11	M	Ø	U	7	0	7	2	1	3	9	0	1	5	0
#12	K	V	O	7	3	0	7	0	4	10	1	8	0	0
#13	K	Ø	O	15	0	10	4	0	4	9	0	6	1	0
#14	M	Ø	U	9	0	6	3	1	3	8	0	8	0	0
#15	K	Ø	O	8	3	0	8	0	4	7	0	7	0	1
#16	K	Ø	U	13	0	8	0	1	3	9	0	13	0	0
				179	35	94	71	10	54	145	2	149	12	2

Inf= informantnummer. K= kjønn. År= år utenbys etter vgs. B= bydel/ungdomsskole. V= Språklig variabel. M= mann. K= kvinne. O= over 5,5 år. U= under 5,5 år. Ø= øst/Bergmo. V= vest, Bekkevoll. Fet= Flertall

8.2 Vedlegg 2: Intervjugaid

Del 1) Personlige spørsmål. Oppvekst, skolegang, bydel, foreldre etc.

Målet er at du skal snakke mest mulig, og at jeg snakker minst mulig. Derfor stiller jeg ganske åpne spørsmål, som jeg håper du kan svare så utfyllende som du klarer/ønsker. Skulle du stå fast, eller glemme noe, vil jeg hjelpe deg med oppfølgingsspørsmål.

1. *Første spørsmål er bare for å bekrefte, og behøver ikke et utfyllende svar:*
Er du fra Molde?

2. Kan du fortelle meg litt om deg selv? Årsmodell, oppvekst, bydel, skoler osv.
 - b) Hvor stor del av livet har du bodd i Molde?
 - c) Har du hatt lengre opphold utenfor Molde? Studert, jobbet etc. Hvis ja: hvor og hvor lenge?
 - d). Hvilke skoler har du gått på/hvilken bydel?
 - e) Har du/har du hatt noen hobbyer/fritidsaktiviteter? Sport, musikk, korps o.l.
 - f) Hvor kommer foreldra dine fra? Kommer de også fra Molde? Hvis nei, hvor?
Hvordan vil du beskrive deres dialekt?

Del 2) Språklig del. Holdninger og synspunkt.

Da går vi over i den delen «språklige» delen av intervjuet, hvor jeg vil stille spørsmål knyttet til dine holdninger og synspunkt rundt «moldedialekten».

- a) Føler du at du tilpasser språket ditt etter hvem mottaker er? Altså, er det situasjoner du snakker «penere» eller «breiere», eller du si at du snakker mer eller mindre likt hele tida?

- b) Føler du at du i løpet av livet har endret språket/dialekten din? (For eksempel etter at du flytta til ny by for å studere/jobbe)

- c) Hva synes du egentlig om moldedialekten?
Oppfølgingsspørsmål:
- Hva synes du om Moldensere på TV ev. i andre medier? (Vekker det noen følelser?)

- d) I sammenhenger hvor du omgås mennesker fra andre landsdeler. Enten du er student, på ferie eller lignende. Hvordan opplever du at deres holdning til moldedialekten er?

- e) Hvordan er andre moldenseres holdninger til ditt språk? (Har du opplevd å ha hatt diskusjoner om moldedialekten, enten med eldre generasjoner, blant venner eller lignende. Er det kanskje noen enkeltord som har blitt diskutert. Moldenser – molling?)

(Hvis de nevner noen ord, eller språklige trekk: Har du tilsvarende eksempler av slike ord/trekk med varierende alternativ?)

Del 3) Spørsmål om enkeltord

Nå går vi over i den siste delen av intervjuet. Her vil min rolle som intervjuer være litt mer styrende. Denne delen vil være som en quiz, eller alias. Vet du hva Alias går ut på? Det er ikke noe lurespørsmål, og det er bare å si det første man kommer på.

Del 3 A) «Alias»

1. Vi skal fram til en matrett som det er vanlig å ha kanel, sukker og kanskje litt smør på, også populært rundt juletider. (Grøt).
2. Det motsatte av stram. For eksempel hvis en skrue er? (Løs).
3. Når man har migrene, har man vondt i.... (Hodet).
4. Kan du nevne de 4 årstidene... (Høst).
5. Dagen etter fredag, før søndag. (Lørdag).
6. Noe som ofte brukes i matlaging, som for eksempel i steking. Det kan ofte være varianter som starter på: oliven, solsikke, raps. (Olje).
7. Brukes for å beskrive den typiske norske mann. Kari Nordmann er den kvinnelige varianten. (Ola).
8. Det motsatte av trist. (Glad).
9. Et ord som ligner på det du nettopp sa. Brukes gjerne når man ser fram til noe. (Glede).

Bra jobba! Som du kanskje skjønnte var jeg her ute etter å «framprovosere» enkelte ord. Nå vil jeg egentlig bare spørre deg rett ut: «Sier du A eller B?» Det går selvsagt også an å svare «Begge», «Noen ganger A, andre ganger B». Utdyp gjerne hvis det er spesifikke situasjoner der du sier de enkelte orda.

Del 3 B) Ordlista

Ikkje – ikke. Grøt – graut. Løs – laus. Hodet – hauet. (Tynn l – tjukk l): Ola – Ola, Olje – Olje. Kommer – kjem. Vann – vatn. Mel – mjøl. Hel – heil, mer – meir,

8.3 Vedlegg 3: Samtykkeskjema

Vil du delta i forskningsprosjektet «Språkstudie om moldedialekten»?

Dette er et spørsmål til deg om å delta i et forskningsprosjekt hvor formålet er å kartlegge hvordan den typiske moldenser snakker i dag. I dette skrivet gir vi deg informasjon om målene for prosjektet og hva deltakelse vil innebære for deg.

Formål

Formålet med denne masteroppgaven er å kartlegge hvordan moldedialekten er i dag. Studien vil ta for seg variasjoner i Molde-språket, og se på om dette kan ha sammenheng med variabler som eksempelvis alder, geografisk plassering eller lignende.

Hvem er ansvarlig for forskningsprosjektet?

NTNU, institutt for språk og litteratur, er ansvarlig for prosjektet.

Hvorfor får du spørsmål om å delta?

Studien krever naturligvis informanter som er fra Molde, og det er den viktigste fellesnevneren til personene i utvalget. Det vil også bli vektlagt å få et variert utvalg med tanke på variabler som alder og kjønn. Studien vil ha et utvalg som består av 16 informanter.

Hva innebærer det for deg å delta?

Metoden for dette prosjektet er intervju. Intervjuet vil i hovedsak ha to deler. I den første delen er målet at informanten forteller litt om seg selv, mens den andre delen vil fokusere mer på informantens språklige holdninger og synspunkt. Hvis du velger å delta i prosjektet innebærer det at du deltar i et intervju på ca. 10-20 min. Intervjuet vil bli tatt opp på lydopptak.

Det er frivillig å delta

Det er frivillig å delta i prosjektet. Hvis du velger å delta, kan du når som helst trekke samtykket tilbake uten å oppgi noen grunn. Alle dine personopplysninger vil da bli slettet. Det vil ikke ha noen negative konsekvenser for deg hvis du ikke vil delta eller senere velger å trekke deg.

Ditt personvern – hvordan vi oppbevarer og bruker dine opplysninger

Vi vil bare bruke opplysningene om deg til formålene vi har fortalt om i dette skrivet. Vi behandler opplysningene konfidensielt og i samsvar med personvernregelverket. Kun student (Sivert Viken Beinset) og veileder (Ivar Berg) vil ha tilgang til opplysningene. Navnet og kontaktopplysningene dine vil jeg erstatte med en kode som lagres på egen navneliste adskilt fra øvrige data.

Deltakerne vil i all hovedsak ikke bli gjenkjent i publikasjon. Men ved enkelttilfeller kan informanter bli fremhevet i eksempler. Selv om informantene er anonymisert, kan det likevel være mulig å avsløre identiteten til den aktuelle. Det kan eksempelvis være hvis en informant som blir framhevet i et eksempel hvor flere variabler nevnes. Ettersom Molde er en forholdsvis liten by, kan sammenhengen av de ulike variablene være avslørende.

Hva skjer med opplysningene dine når vi avslutter forskningsprosjektet?

Opplysningene anonymiseres når prosjektet avsluttes/oppgaven er godkjent, noe som etter

planen er juni 2021. Alle personopplysninger, lydopptak fra intervju, slettes etter at prosjektet er ferdig.

Dine rettigheter

Så lenge du kan identifiseres i datamaterialet, har du rett til:

- innsyn i hvilke personopplysninger som er registrert om deg, og å få utlevert en kopi av opplysningene,
- å få rettet personopplysninger om deg,
- å få slettet personopplysninger om deg, og
- å sende klage til Datatilsynet om behandlingen av dine personopplysninger.

Hva gir oss rett til å behandle personopplysninger om deg?

Vi behandler opplysninger om deg basert på ditt samtykke. På oppdrag fra NTNU har NSD – Norsk senter for forskningsdata AS vurdert at behandlingen av personopplysninger i dette prosjektet er i samsvar med personvernregelverket.

Hvor kan jeg finne ut mer?

Hvis du har spørsmål til studien, eller ønsker å benytte deg av dine rettigheter, ta kontakt med:

- NTNU, institutt for språk og litteratur.
Sivert Viken Beinset. 46817636. sivervb@stud.ntnu.no
Ivar Berg. 48026549. ivar.berg@ntnu.no
- Vårt personvernombud:
Thomas Helgesen. 93079038. thomas.helgesen@ntnu.no

Hvis du har spørsmål knyttet til NSD sin vurdering av prosjektet, kan du ta kontakt med:

- NSD – Norsk senter for forskningsdata AS på epost (personverntjenester@nsd.no) eller på telefon: 55 58 21 17.

Med vennlig hilsen
Sivert Viken Beinset

Samtykkeerklæring

Jeg har mottatt og forstått informasjon om prosjektet *Språkstudie om moldedialekten*, og har fått anledning til å stille spørsmål. Jeg samtykker til:

- Å delta i intervju
- Opplysninger om meg kan ved spesielle tilfeller publiseres slik at jeg kan gjenkjennes (ved interessante funn kan enkelte informanter framheves. Selv om det er anonymt, kan det likevel være mulig å gjenkjennes når man legger sammen variabler som skoleløp, alder, kjønn, antall år utenbys etc.)

Jeg samtykker til at mine opplysninger behandles fram til prosjektet er avsluttet

(Signert av prosjektdeltaker, dato)

8.4 Vedlegg 4: Profesjonsrelevans

Denne masteroppgava berører flere tema som er relevant for en lektor som skal undervise i norsk på ungdomsskolen og på videregående skole. I læreplanen for norskfaget kan man vise til flere læreplanmål som omhandler det talte språk. Selv om jeg i denne oppgava har hatt særlig fokus på romsdalsk og moldedialekten, har jeg også via arbeidet med denne oppgava tillagt meg kunnskap om talemål generelt. Å se sammenhengen mellom språkendringer og sosiale faktorer er også noe som har vært sentralt for oppgava, og noe som er sentralt i læreplanen. Som lektor i Molde vil jeg også kunne bruke romsdals- og moldedialekten konkret for å vekke elevenes interesse for språk. Egen dialekt har en tendens til å vekke engasjement, ettersom det er noe som står elevene nært. For mange kan nettopp det være en fin inngang til motivasjon for norskfaget ved at de får konkrete og aktuelle eksempel. Moldedialekten kan også være et tema som indirekte kan overføres til andre element i norskfaget, som for eksempel grammatikk. Ved å eksempelvis løfte fram de språklige variablene i denne oppgava, kan det anvendes grammatiske fagbegrep for å belyse de ulike varietetene. Det kan også være en inngang til å se egen dialekt i sammenheng mellom de to skriftspråkene bokmål og nynorsk. Å få elevene til å utforske eget talespråk vil forhåpentligvis også kunne gjøre at de møter andre språk og dialekter med åpenhet, og kanskje også nysgjerrighet. På den måten kan det bidra til å se de verdiene som eksisterer i et språklig mangfold. I tillegg vil det for min egen del bli særdeles interessant å jobbe som lektor i Molde. Her vil jeg få orkesterplass når det gjelder å følge den videre utviklinga av moldedialekten.

